

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Melek Öznur KÜÇÇÜK

SOSYAL HARCAMALAR PERSPEKTİFİNDE KEPEZ VE MURATPAŞA İLÇE
BELEDİYELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Maliye Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Melek Öznur KÜÇÇÜK

SOSYAL HARCAMALAR PERSPEKTİFİNDE KEPEZ VE MURATPAŞA İLÇE
BELEDİYELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Danışman

Prof. Dr. Hale BALSEVEN

Maliye Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Melek Öznur Küçük'ün bu çalışması, jürimiz tarafından Maliye Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA (İmza)

Üye (Danışman) : Prof. Dr. Hale BALSEVEN (İmza)

Üye : Prof. Dr. Mustafa YILDIRAN (İmza)

Tez Başlığı: SOSYAL HARCAMALAR PERSPEKTİFİNDE KEPEZ VE
MURATPAŞA İLÇE BELEDİYELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 07/02/2024

Mezuniyet Tarihi : 14/03/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Sosyal Harcamalar Perspektifinde Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Karşılaştırılması” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Melek Öznur KÜÇÇÜK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Melek Öznur Küççük
Öğrenci Numarası	202052034007
Anabilim Dalı	Maliye
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Hale Balseven
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Sosyal Harcamalar Perspektifinde Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Karşılaştırılması
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2273101595
Rapor Tarihi	27.02.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %8 Alıntılar dahil: %14
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
<p>Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 58 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.</p> <p>Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:</p> <p>(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım.</p> <p>() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.</p>	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hale BALSEVEN	
İmza	

İÇİNDEKİLER

GRAFİKLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZ	vii
ABSTRACT	viii
TEŞEKKÜR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DEVLET KAVRAMI VE KURAMSAL ANLAYIŞ

1.1.	Sosyal Devlet Kavramı	3
1.2.	Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	4
1.3.	Sosyal Devletin Amaçları	6
1.3.1.	Adil Gelir Dağılımı ve Yoksulluk ile Mücadele	6
1.3.2.	Tam İstihdam ve İşsizlik ile Mücadele	7
1.3.3.	Fırsat Eşitliği	7
1.3.4.	Sosyal Güvenlik.....	8
1.3.5.	Ekonomik Büyüme ve Kalkınma	8
1.3.6.	Sosyal Denge, Barış ve Adaleti Sağlamak	9
1.4.	Sosyal Devletin Araçları.....	10
1.4.1.	Ekonomi Politikası Araçları	10
1.4.1.1.	Kamu Gelirleri ve Harcamaları	10
1.4.1.2.	Regülasyonlar ve Fiyat Kontrolleri	11
1.4.1.3.	Para ve Kredi Politikaları	11
1.4.1.4.	Uluslararası Ticaret Politikası	12
1.4.1.5.	Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)	12
1.4.1.6.	Planlama	13
1.4.1.7.	Kamulaştırma ve Devletleştirme	13
1.4.2.	Sosyal Politika Araçları	13
1.4.2.1.	Sosyal Sigorta	14
1.4.2.2.	Sosyal Yardım	14
1.4.2.3.	Sosyal Hizmet	15
1.4.2.4.	Sosyal Tazmin	15
1.5.	Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışı ve Gelişimi	15

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HARCAMA KAVRAMI VE KAPSAMI

2.1.	Sosyal Harcama Kavramı	17
2.2.	Sosyal Harcamaların Kapsam ve Niteliği.....	18
2.3.	Sosyal Harcamaların Fonksiyonları.....	18
2.3.1.	Sosyal Gereksinimleri Giderme	18
2.3.2.	Sosyal Sorunları Çözümleme	18
2.4.	Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Harcamalar	19
2.4.1.	Sosyal Harcamalara Yönelik Metodolojik Yaklaşımlar	19
2.4.2.	Sosyal Harcama Türleri	20
2.4.2.1.	Aile Yardımları	21
2.4.2.2.	Yaşlılık Yardımları	21
2.4.2.3.	Engellilik ile İlgili Yararlar.....	22
2.4.2.4.	Emeklilik Maaşı ve Cenaze Giderleri	22
2.4.2.5.	Sağlık Harcamaları.....	22
2.4.2.6.	Konut Harcamaları	23
2.4.2.7.	Aktif İş Programları	23
2.4.2.8.	İşsizlik Harcamaları	24
2.4.2.9.	Diğer Sosyal Politika Alanları	24
2.4.3.	Türkiye’de Sosyal Harcama Türlerinin Bütçe Sınıflandırması	24
2.4.3.1.	Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Sosyal Harcamalar.....	25
2.4.3.1.1.	Sağlık Hizmetleri	25
2.4.3.1.2.	Eğitim Hizmetleri.....	26
2.4.3.1.3.	Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	27
2.4.3.2.	Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Sosyal Harcamalar	27
2.5.	OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Sosyal Harcamalar	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL HARCAMALAR PERSPEKTİFİNDE KEPEZ VE MURATPAŞA İLÇE

BELEDİYELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1.	Türkiye’de Mahalli İdarelerde Bütçeleme Süreci	32
3.1.1.	Belediyelerde Performans Esaslı Bütçeleme ve Bütçe Hazırlama Süreci.....	32
3.2.	Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Harcamalarının Analizi.....	34
3.3.	Antalya Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Sosyal Harcamaları.....	39
3.3.1.	Kurumsal Tarihçe	40

3.3.2.	Temel Politika ve Öncelikler.....	40
3.3.3.	Amaç ve Hedefler.....	41
3.3.4.	Kepez Belediyesi Sosyal Harcamaları.....	41
3.3.5.	Muratpaşa Belediyesi Sosyal Harcamaları	45
3.3.6.	Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Karşılaştırılması	48
SONUÇ	53
KAYNAKÇA	57
EKLER	66
Ö Z G E Ç M İ Ş	70

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3.1 Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	34
Grafik 3.2 Türkiye’de Büyükşehir ve Büyükşehir Dışındaki İl Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	36
Grafik 3.3 Türkiye’de İlçe ve Belde Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	38
Grafik 3.4 Kepez Belediyesi Sosyal Harcamalarının Bütçe İçindeki Yüzdelik Payı- Hizmet Dağılımı (2018-2022)	43
Grafik 3.5 Muratpaşa Belediyesi Sosyal Harcamalarının Bütçe İçindeki Yüzdelik Payı- Hizmet Dağılımı (2018-2022)	46
Grafik 3.6 Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Bütçedeki Payı.....	47
Grafik 3.7 Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Bütçeleri (Milyon TL)	48
Grafik 3.8 Kepez ve Muratpaşa İlçeleri Nüfusu	48
Grafik 3.9 Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyeleri Kişi Başına Düşen Belediye Harcamaları Tutarı (TL)	49
Grafik 3.10 Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyeleri Kişi Başına Düşen Sosyal Harcama Tutarı (TL)	50

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1	Uluslararası Kuruluşlara Göre Sosyal Harcamalar	19
Tablo 2.2	Seçili OECD Ülkelerinde Sosyal Harcamaların GSYH İçindeki Payının Gelişimi (1980-2019)	28
Tablo 2.3	Türkiye’de 2012-2021 Yılları Arasında Kamu Kesimi Sosyal Harcamaları	29
Tablo 3.1	Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	33
Tablo 3.2	Türkiye’de Belediyelerin Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Harcamaların Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	33
Tablo 3.3	Türkiye’de Büyükşehir ve Büyükşehir Dışındaki İl Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	35
Tablo 3.4	Türkiye’de Büyükşehir ve Büyükşehir Dışındaki İl Belediyelerinin Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Harcamaların Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	35
Tablo 3.5	Türkiye’de İlçe ve Belde Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	37
Tablo 3.6	Türkiye’de İlçe ve Belde Belediyelerinin Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Harcamaların Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)	37
Tablo 3.7	Kepez Belediyesi Sosyal Harcamaları (2018-2022)	40
Tablo 3.8	Kepez Belediyesi Sosyal Harcamalarının Bütçedeki Payı (2018-2022)	41
Tablo 3.9	Kepez Belediyesi Sosyal Harcamalarının Dağılımı (2018-2022)	42
Tablo 3.10	Muratpaşa Belediyesi Sosyal Harcamaları (2018 – 2022)	44
Tablo 3.11	Muratpaşa Belediyesi Sosyal Harcamalarının Bütçedeki Payı (2018-2022)	45
Tablo 3.12	Muratpaşa Belediyesi Sosyal Harcamalarının Dağılımı (2018-2022)	45

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİPP	Aktif İş Gücü Piyasa Programları
ESSPROS	Avrupa Birleştirilmiş Sosyal Koruma İstatistikleri Sistemi
EUROSTAT	Avrupa İstatistiki Veri Tabanı
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR	İşçi ve İş Bulma Kurumu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PEB	Performans Esaslı Bütçeleme
SBB	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SOCX	Sosyal Harcamalar Veri Tabanı
SPERS	Sosyal Koruma Harcamaları ve Performans İncelemeleri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ÖZ

Devletin sosyal devlet anlayışı gereğince gerçekleştirdiği sosyal harcamalar, toplumsal yaşam açısından büyük önem arz etmektedir. Sosyal harcamalar, temel olarak merkezi yönetim kanalıyla biçimlenmekle birlikte; son dönemlerde yerel halkın temel gereksinimlerinin yanı sıra sosyal gereksinimlerinin yerine getirilmesinde etkin rol üstlenen, yerel yönetimlerin önemli bir unsuru olan belediyeler aracılığıyla da gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Çalışmanın amacı, Antalya ili Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyeleri tarafından sosyal devlet anlayışı kapsamında gerçekleştirilen sosyal harcamalarını ortaya koymaktır.

Çalışmada her iki belediyenin 2018-2022 dönemi boyunca gerçekleştirdiği sosyal harcamaları; belediyelere ait bütçe kesin hesapları, stratejik plan, performans programları ve faaliyet raporları aracılığıyla ortaya konulmuştur. Merkezi yönetim, belediyeler ve iki ilçe belediyesi özelinde sosyal harcamaların karşılaştırmalı analizleri yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Sosyal Harcama, Kepez Belediyesi, Muratpaşa Belediyesi.

ABSTRACT

**COMPARISON OF KEPEZ AND MURATPAŞA DISTRICT MUNICIPALITIES IN
THE PERSPECTIVE OF SOCIAL EXPENDITURES**

Social expenditures made by the state in accordance with the social state understanding are of great importance for social life. Although social expenditures are basically shaped through the central government; recently, it has begun to be carried out through municipalities, which are an important element of local governments and play an active role in meeting the basic needs of the local people as well as their social needs.

The aim of the study is to reveal the social expenditures made by the Antalya province Kepez and Muratpaşa district municipalities within the scope of the social state approach.

In the study, the social expenditures of both municipalities during the 2018-2022 period; The budget of the municipalities is presented through final accounts, strategic plans, performance programs and activity reports. Comparative analyzes of social expenditures were made for the central government, municipalities and two district municipalities.

Keywords: Social Government, Social Expenditure, Kepez Municipality, Muratpaşa Municipality.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim sürecimde ve tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, bilgi birikimi ve deneyimleri ile bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Hale BALSEVEN'e katkı ve emekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca hayatım boyunca yanımda olan, varlıkları ile bana güç veren ve çalışmamın yazım süresince her daim sabır ve destek gösteren annem Emsal BOZDAĞ ve babam Muammer BOZDAĞ'a, eşim Ömer KÜÇÇÜK ve biricik kızım Zahide KÜÇÇÜK'e çok teşekkür eder; çalışmamın bütün ilgililere faydalı olmasını dilerim.

GİRİŞ

Sosyal devlet, insan merkezli çağdaş devlet anlayışını ifade etmektedir. Vatandaşların sosyal durumlarını dikkate alan ve onların asgari düzeyde geçim seviyesine ulaşabilmesini hedefleyen sosyal devlet anlayışında devlet, ekonomik ve sosyal hayata müdahalelerde bulunarak çeşitli politikalar uygulamakta ve bu sayede sosyal adaletin temininde aktif rol oynamaktadır. Sosyal harcamalar ise sosyal devlet anlayışı gereğince asli olarak merkezi yönetim kanalıyla biçimlenmiştir. Ayrıca sosyal harcamalara yönelik uygulamalar, yerellik (subsidiarite) ilkesi kapsamında yerel yönetimler kanalıyla hem Dünya hem de Türkiye’de önem kazanmıştır.

1980 sonrası dönemde piyasa ekonomisi alanının genişlemesi, gelir dağılımı eşitsizliklerinin artmasını da beraberinde getirmiştir. Gelir dağılımı eşitsizliklerinin giderilmesinde vergi politikalarıyla birlikte sosyal harcamaların önemi iktisat kuramlarında savunulmuştur. Sosyal devlet anlayışı doğrultusunda gerçekleştirilen sosyal harcamalar, gelir dağılımı eşitsizliklerini azaltmada etkili bir politika aracıdır.

Türkiye’de yerel yönetimlerde belediyelerin bütçe önerilerini nasıl yaptıkları ve bütçe kesin hesapları aracılığıyla gerçekleştirilen sosyal harcamaların tespitine ilişkin çalışmalar ile stratejik plan, performans programları ve faaliyet raporlarında sosyal harcamaların izlendiği çalışmalar bulunmaktadır.

Bu tezde Antalya örneğinde yerel düzeyde sosyal harcamaların araştırılması ve sosyal devlet anlayışının incelenmesi hedeflenmiştir. Belediyelerin sosyal harcamalarına yönelik Antalya özelinde herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması, tezin literatüre katkıda bulunmasını sağlamaktadır. Tezde Antalya ili sınırları içerisinde yer alan Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyeleri örneklem olarak seçilmiştir. İlgili belediyelerin sosyal harcamalarının tespitinde yöntem olarak belediyelere ait bütçe kesin hesapları kullanılmış; belediyelerin sosyal harcama politikaları ise stratejik plan, performans programları ve faaliyet raporları aracılığıyla ortaya konulmuştur.

Tezde analitik bütçe sınıflandırması sistematüğinde yer alan ve dört sınıflandırma tipinden biri olan fonksiyonel sınıflandırma kapsamında eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri kalemlerinde gerçekleştirilen harcamalar temelinde bir çalışma yürütülmüştür.

Tez kapsamında “2018-2022 döneminde ilgili belediyelerin bütçelerinde sosyal harcamaların gelişim seyri Türkiye geneli ile paralellik gösteriyor mu? Farklı ilçe belediye

yönetimlerinde sosyal harcamalara ayrılan paylar farklılık gösteriyor mu?’’ sorularına yanıt aranmaktadır. Ancak Kepez Belediyesi’ne ait bütçe kesin hesaplarında sosyal harcama kalemlerinin tamamına yer verilmemesi, iki belediye arasında yapılan karşılaştırmada eksikliğe yol açarak çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde sosyal devlet anlayışı ele alınmıştır. Sosyal devlet kavramı, sosyal devletin ortaya çıkışı ve gelişimi, amaçları, araçları açıklanmış; ardından Türkiye’de sosyal devlet anlayışı ve gelişimine yer verilmiştir. İkinci bölümde sosyal harcama kavramı tanımlanarak; sosyal harcamaların kapsam ve niteliği, fonksiyonları, türleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmış ve Dünya’da ve Türkiye’de sosyal harcamalar değerlendirilmiştir. Son olarak üçüncü bölümde ise Türkiye’de belediyelerin sosyal harcamalarında yaşanan değişim tablo ve grafikler yardımı ile açıklanmış; sonrasında sosyal harcamalar perspektifinde Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyelerinin gerçekleştirmiş olduğu sosyal harcamaları sayısal veriler eşliğinde analiz edilerek karşılaştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DEVLET KAVRAMI VE KURAMSAL ANLAYIŞ

Çağdaş devlet anlayışını ifade eden sosyal devlet kavramının ortaya çıkışı ve kökeni bakımından devletler arasında farklılıklar bulunmaktadır. ABD ve Batı devletlerinde sosyal devlet kavramı ile kastedilen “refah devleti” iken, Kıta Avrupası ülkelerinde “sosyal devlet” kavramının kullanımı tercih edilmiştir. Bölge farklılıklarının yanı sıra amaç ve pratikte de farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Örneğin sosyal devletin daha çok sosyal içerikli konuları, refah devletinin ise ekonomik (iktisadi) konuları temsil ettiği bilinmektedir. Ekonomik açıdan bir değerlendirme yapıldığında ise gelişmiş ülkelerde daha çok refah devleti kavramının, az gelişmiş ülkelerde ise sosyal devlet kavramının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Ören, 2014: 50).

Refah devleti yoksulluğun azaltılması, alışlagelmiş yaşam standartlarının korunması ve bireylerin yaşamları süresince düzenli bir gelire sahip olmasını temin eden refah kurumlarını meydana getirerek bireylerin yaşam standartlarını desteklemektedir (Balseven, 2017: 89). Sosyal devlet ise benzer amaçları gerçekleştirmeye dönük politikaları tasarlamaktadır.

Sonuç olarak refah devleti ile sosyal devlet kavramları arasında ciddi bir farklılığın bulunmadığı ve bu kavramların birbirlerini bütünleyici bir nitelik taşıdıkları düşünülmektedir. Bu nedenle tez içerisinde bütünlüğün sağlanması amacı ile “sosyal devlet” kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

1.1. Sosyal Devlet Kavramı

Devlet, belirli bir toprak parçası üzerinde yaşam sürdüren insan topluluğunun oluşturduğu bağımsız, egemen ve tüzel kişiliği bulunan siyasi bir örgütlenmedir. Adaletin sağlanması ve milli sınırların korunması, devletin esas görevini oluşturmaktadır. Fakat tarih süresince yaşanan savaş, devrim, doğal afet, kriz gibi olaylar sonucu ortaya çıkan olumsuz durum, dünya seyrinin değişmesine sebep olmuş ve devletlerin üstlendikleri rol ve fonksiyonların dönüşümünde de etkili olmuştur. Tüm bu değişimler sonucunda ise sosyal devlet ortaya çıkmıştır (Yay, 2014: 148).

Sosyal devlet kavramı, pek çok yazara göre tanımlanması zor bir kavramdır. Bu kavrama yönelik yapılan tanımlamalar ülkeler arasında, yaşanan dönemin mevcut sosyal, ekonomik ve siyasi koşullarına göre değişiklik göstermektedir (Karaca ve Çam, 2019: 74). Bu nedenle sosyal devlet kavramı ile ilgili üzerinde uzlaşmış tek bir tanımlama bulunmamaktadır.

İlk defa 1941 yılında Archbishop Temple tarafından kullanılan sosyal devlet kavramı, piyasa ekonomisinde görülen başarısızlık ve yetersizlikleri sonlandırmak ve sosyal refahı optimize etmek amaçları doğrultusunda devletin ekonomide etkin ve kapsamlı müdahaleler ile yer almasını öngörmektedir (Yay, 2014: 148). Devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesinin nasıl, ne şekilde ve ne zaman olacağı ülke koşulları ve gereksinimleri ile serbest piyasa ve örgütlü toplum ilkeleri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilecektir. Devlet, ekonomik ve sosyal hayatın düzenli ve dengeli bir şekilde gelişebilmesi için bir gerekliliktir (Duman, 1997: 16-17). Anayasal düzeyde ise bu kavrama ilk olarak 1848 Fransız Anayasası'nda yer verilmiştir. Sonrasında 1919 yılı Almanya Weimar Anayasası'nda iktisadi yaşamın adalet kavramı temellerine göre ve tüm bireylere insanlığına layık bir biçimde düzenlenmesinin gerektiği ifade edilmiş ve eğitim, sağlık, çalışma hakları güvence altına alınmıştır (Bulut, 2003: 176-177).

Sosyal devleti, kişilerin sosyal durumları gözetilmeksizin, sahip oldukları varlıklardan ayrı olarak onlara asgari düzeyde bir gelirin temin edilmesi; hastalık, yaşlılık, işsizlik ve doğal afet gibi durumların yol açacağı sosyal risklere karşı gelebilmeleri amacı ile piyasa işleyişine müdahalede bulunan, politikalar uygulayan devlet olarak tanımlamak mümkündür (Gough'den akt. Yıldırım ve Göktürk, 2008: 37).

Sosyal devlet, yurttaşlarının sosyal durumlarıyla ilgilenerek, onların asgari düzeyde yaşam standardına erişebilmelerini amaç edinen ve bu amacı gerçekleştirebilmek için sosyal ve ekonomik kalkınma ile toplumsal eşitlik olgularını dikkate alan devlettir (Kayalıdere ve Şahin, 2014: 59). Devlet, piyasa ekonomisindeki başarısızlık ve yetersizlikleri ortadan kaldırmak ve sosyal refahı maksimize etmek amacı ile “müdahaleci, düzenleyici, yeniden dağıtıcı ve girişimci” bir rol üstlenerek; aktif ve kapsamlı bir şekilde ekonomiye müdahalelerde bulunmalıdır (Alp, 2009: 266).

Sosyal devlet, insan merkezli bir anlayışı ifade etmekle birlikte insanlar arasında görece dezavantajlı konumda olan kadın, çocuk, yaşlı, engelli, yardıma ihtiyaç duyan kimselere odaklanarak; onları avantajlı durumda olanlara karşı gözetim korumacı bir amaç edinir ve bu sayede bir denge oluşturmaya çalışır (Ören, 2011: 18).

1.2. Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Sosyal devlet anlayışına dair uygulamaların ilk örnekleri Eski Yunan ve Roma'da görülmüş olmakla birlikte, genel olarak bu uygulamaların 1601 yılında İngiltere'de çıkartılan “Yoksullara Yardım Yasası” ile başladığı kabul edilmektedir (Koçak ve Tiryaki, 2011: 56).

18. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıkan Endüstri Devrimi ile ekonomik anlamda bir değişim yaşanmış, insan ve hayvan gücüne dayanan üretim şeklinden makine gücünün egemen olduğu üretime geçilmiştir (Küçükkalay, 1997:52). Makineleşme ile birlikte sermaye sahiplerinin gelirleri sürekli artarak yaşam şartları gelişim gösterirken; üretimde bizzat yer alan emekçiler ise ne yazık ki yoksulluğa mahkûm kalmışlardır (Aydın ve Çakmak, 2017: 10). Emek ve sermaye sahipleri arasında çıkar çatışmaları yaşanmış ve yaşanan bu çatışmalar toplumsal alanda da etkisini göstermiştir (Metin, 2012: 121). Bu durum sonucunda ekonomi-politik düzenin sürdürülebilir olmadığı gerekçesi ile sosyalist temelli yeni arayışlar gündeme getirilmiştir. Ekonomide yaşanan değişim, siyasal değişimleri de beraberinde getirerek devlet kurumunun kendi içinde dönüşümüne neden olmuş ve sosyal devlet anlayışının ilk temelleri atılmıştır (Pektaş ve Derdiman, 2016: 26).

Sanayi Devrimi sonrasında geniş halk kitlelerinin kapitalizm altında ezilmeye başlaması, toplumsal barışın tehlikeye düşmesine sebep olmuş ve bu duruma sessiz kalamayan bazı işveren ve politikacılar, toplumsal barışın sağlanması amacıyla yönelik önlemler olarak sosyal politikalar uygulamaya başlamışlardır. II. Dünya Savaşı’na değin geçen zaman zarfında sosyal devlet anlayışının temelini oluşturan bu politikalarla ulaşılmak istenen amacın işçi ve işveren arasındaki çıkar çatışmalarını gidermek ve sınıflar arasında uzlaşmayı sağlamak olduğu görülmüştür (Koçak ve Tiryaki, 2011: 56-57).

Bu çerçevede, sosyal refahın sağlanmasında serbest piyasa ekonomisinin tek başına yetersiz kalması nedeni ile devlet müdahalesinin gerekliliğinin, sosyal devlet anlayışının temel çıkış noktası olduğu söylenebilir (Sallan Gül, 2004: 147). 1930-1940’lı senelerde sosyal devlet anlayışının benimsendiği ülkelerde devlet; sosyal sigortalar ile çalışan ve emeklileri, sosyal yardım programları ile toplumun diğer kesimlerini sosyal güvenlik sistemi içerisine almıştır. Bu sayede ülkeler, sosyal devlet anlayışı kapsamında bireylerin toplumsal risklere karşı korunarak; onlara asgari seviyede yaşam standardı sağlanması vazifesini benimsemiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında ise gittikçe önemli hale gelen sosyal devlet anlayışı, birçok ülkede yaygınlık kazanmıştır (Erdoğan ve Yenigün, 2008: 8; Şenkal, 2007: 41-43).

Sonuç olarak sosyal devlet, sanayi devriminin ardından kapitalizmin yol açtığı sorunların hafifletilmesi amacıyla yavaş yavaş gelişim göstermiştir. Her ülkenin sosyal devlete ilişkin tarihi, izlediği politika ve uygulamaları yapısal anlamda birbirinden farklılık göstermiştir. Bu farklılığa sebep olan belki de en önemli etken: ülkelerin ekonomik yapı ve anlayışında mevcut olan farklılıklardır. Erken sanayileşmiş ve nüfusunun önemli bir çoğunluğu sanayide istihdam edilen ülkelerdeki sosyal düzenlemelerin, geç sanayileşmiş ve nüfusunun önemli bir çoğunluğu tarım ile geçinen ülkelerdeki sosyal düzenlemelere göre daha erken

zamanlarda yapılmış olması beklenmektedir. Farklılığa sebep olan diğer etkenler ise her ülkenin kendine özgü bir kültüre ve toplumsal bir yapıya sahip olması olarak açıklanabilir (Gümüş, 2018: 36-37).

1.3. Sosyal Devletin Amaçları

İnsan onuru, kişinin içinde bulunduğu durum ve şartların önemi olmaksızın yalnızca insan olmasından kaynaklanan değerliliği ifade etmektedir. Sosyal devletin esas amacı da insan onurunu korumaktır (Bulut, 2001: 332). Yurttaşlara insan onuruna layık, asgari bir yaşam düzeyine erişebilmelerini hedefleyen sosyal devlet, bu amacı gerçekleştirmek için ekonomik ve sosyal hayata etkin ve kapsamlı müdahalelerde bulunarak; vatandaşlara ekonomik ve sosyal haklarını tanımalı ve sosyal adaletin temin edilmesini sağlamalıdır (Gümüş, 2010: 122).

Bu tezde sosyal devletin ulaşmayı hedeflediği başlıca amaçlar şu şekilde gruplandırılmıştır (Keleş, 2008: 45-51): adil gelir dağılımı ve yoksulluk ile mücadele, ekonomik büyüme ve kalkınma, fırsat eşitliği, sosyal denge, barış ve adaleti sağlamak, sosyal güvenlik, tam istihdam ve işsizlik ile mücadele.

1.3.1. Adil Gelir Dağılımı ve Yoksulluk ile Mücadele

Adalet, tüm insanların eşit olarak yaratıldığı gerekçesi ile sosyal yaşamda eşit olduklarını ve herkesin insan onuruna yaraşır düzeyde yaşama hakkının bulunduğunu ileri süren bir kavramdır. Bu kavram, son zamanlarda sosyal devlet alanında oldukça ön plana çıkmıştır. Adalet ile ilişkilendirilen bir başka önemli kavram ise gelir dağılımıdır. Gelir dağılımı, bir ülkede yaşam sürdüren bireylerin üretmiş oldukları mal ve hizmetlerden sağlanan toplam kazancın, aynı ülkede yaşam sürdüren fertlere faiz, kâr payı, kira, maaş, ücret vb. dağılım araçlarıyla paylaşılmasıdır (Teyyare ve Sayaner, 2018: 311). Bu paylaşım olabildiğince adil bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde sınıflar arası gelir farklılığının giderek artması ve ortaya çıkacak olan yoksulluk, bütün dünyada önemli bir sorun haline gelecektir (Demir, 2021: 12). Bu nedenle sosyal barışa tehdit oluşturan gelir farklılığı ve yoksulluk sorununun ivedilikle çözümlenmesi gerekmektedir (Çalışkan, 2010: 91-92).

Gelir dağılımında adaletin hiçbir dış etkinin tesiri olmadan, kendiliğinden gerçekleşmesi olası değildir. Bu yüzden gelir dağılımında adaletin sağlanması ve yoksullukla mücadele edilmesi amacı ile devletin, aktif ve kapsamlı bir şekilde gelir dağılımına müdahalede bulunması gerekmektedir (Kuştepe ve Halaç, 2004: 159).

Sosyal devlet, gelirin adaletsiz dağılımını düzeltmek, yoksulluk ile mücadelede bulunmak amacı ile kamu gelir ve harcamaları, gelir sübvansiyonları, transfer harcamaları, vergi vb. mali araçlar kullanarak ekonomiye müdahalede bulunmaktadır. Örneklendirmek

gerekirse; vergilerde istisna, muafiyet ve indirimler ile artan oranlı vergi tarifelerinin uygulanması, ödeme gücüne göre vergilendirme ilkesinin esas olduğu vergi sisteminin oluşturulması gibi çeşitli uygulamalar, gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliği en aza indirmek için kullanılmaktadır (Demir, 2021: 12; İşgör, 2020: 37; Yay, 2014: 149).

Literatürde refah devleti ya da sosyal devletin nasıl tasarlandığına bağlı olarak gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin farklılaştığı belirtilmektedir (Balseven, 2017: 90).

1.3.2. Tam İstihdam ve İşsizlik ile Mücadele

Üretim faktörlerinin tam ve etkin bir şekilde kullanılması tam istihdam olarak ifade edilirken; üretim faktörlerinden biri olan emek faktörünün tam ve etkin kullanılmaması ise işsizlik olarak tanımlanmaktadır (Apaydın, 2018: 161). İşsizlikte söz konusu olan durum, piyasadaki ücret seviyesinde çalışma arzu ve gücünün bulunması ve iş aranmasına rağmen iş bulunamaması olarak ifade edilebilir (Ünsal, 2000: 14). Buradaki çalışmama hali, kişinin isteği dışında gerçekleşmektedir (Ataman, 1998: 60).

İşsizlik, ülke ekonomisine ve milli gelire etki ederek ekonomik istikrara zarar vermekte; ayrıca toplum üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. İşsizlik nedeniyle kişilerin psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmemeleri, geleceğe dair endişe duymaları, çevrelerine karşı sorumluluklarını yerine getirememelerinden kaynaklı kendilerini huzursuz, yalnız, dışlanmış hissetmeleri gibi ortaya çıkan bireysel sorunlar, zaman içerisinde toplumsal sorunları da beraberinde getirmektedir. (Apaydın, 2018: 162). Görüldüğü üzere işsizliğin etkileri sınır tanımamakla birlikte işsizlik, tüm toplumlar açısından olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bu nedenle sosyal devlet, işsizliğin ortadan kaldırılması ve tam istihdamın gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik olarak bireylerin kendi geçimlerini sağlayabilecekleri bir işte çalışmalarını için gerekli olan şartları sağlamalıdır (Yay, 2014: 8-9).

1.3.3. Fırsat Eşitliği

Toplum ve devletin esas hedefi adalet ve hukuktur. Adaletin elzem unsuru ise eşitliktir (Serim, 1994: 13). Eşitlik, haklar ve olanaklar açısından sosyal yaşamda bireyler arasında ayrıcalık tanınmaması ve mevcut ayrıcalıkların ortadan kaldırılmasını gaye edinen önemli bir ilkedir. Eşitlik ilkesi gereği herkes cinsiyet, inanç, lisan, mezhep, siyasi görüş, soy vb. sebeplerden ötürü ayrıma uğramaksızın yasalar önünde eşittir (Bayraktar, 2016: 97). Bireylerin yasalar önünde eşit olmaları, bireyler arası mevcut ekonomik ve sosyal şartların denk duruma getirilmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla tek başına yeterli olmamaktadır. Bundan dolayı sosyal devlet, yasalar önünde eşitliğin daha etkili hale getirilmesi amacı ile bireylere fırsat eşitliği sağlamalıdır (Göze, 1995: 117).

Sosyal ve ekonomik nedenlerin meydana getirdiği eşitsizlikler, bireyler arasında ayrıcalıklara sebep olmaktadır. Sosyal devlet bu ayrıcalıkları ortadan kaldırmak amacı ile toplumdaki dezavantajlı gruplara, güçsüzlere yönelik koruyucu tedbirler almalıdır (Akgül, 2013: 281-282). Sosyal ve ekonomik benzeşmezlikler ne yazık ki eğitim hususunda da eşitsizliklere yol açmaktadır. Gerek birey gerekse toplum açısından yüksek yarar sağlayan eğitim ve öğretim hizmetleri alanında fırsat eşitliğinin sağlanması, sosyal devlet açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu bağlamda neredeyse bütün ülkelerde ilköğretim hizmetinin devlet tarafından zorunlu ve ücretsiz olarak sunulmasının yanı sıra; tüm bireylere bilgi ve becerilerini geliştirebilecekleri her seviyede meslekî ve teorik eğitim ile yüksek öğretim hizmetlerinden faydalanabilmelerinin imkânı sunulmalıdır (Güngör, 2009: 30; Kalkışım, 2015: 24; Sorensen'den akt. İşgör, 2020: 36).

1.3.4. Sosyal Güvenlik

Sosyal risk, bireylerin gelirlerinde azaltıcı, giderlerinde ise arttırıcı etkiler yaratan olayları ifade etmektedir. Hastalanma, kaza, sakatlık, ölüm gibi üzücü olayların yanı sıra evlilik, doğum gibi sevindirici olaylar da gelir azaltıcı, gider arttırıcı etkiye sahip oldukları için sosyal risk kavramı kapsamında nitelendirilmektedir. Bireylerin sosyal risklere karşı bir güvence arayışı içerisinde olmaları, sosyal güvenlik kavramının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu kavramın varlığı ise bireylerin tehlike ile karşılaşmaları durumunda, onlara asgari düzeyde güvencenin temin edilmesi temeline dayanmaktadır (Kırmızı ve Hüseyinli, 2019: 1204).

Sosyal güvenlik hizmetleri sayesinde bireyler, sosyal yaşamda karşılaşılabilecekleri olumsuzluklar karşısında korunmakta ve ekonomik yönden güçlü kılınmaktadır (Demir, 2021: 13). Sosyal devletlerin esas görevleri haline gelen sosyal güvenlik hizmetleri ile ilgili konular, tüm ülkelerde yasal çerçevede düzenlenmektedir (Kantarcı, 2003: 83). Sosyal devlet anlayışına göre devletler, bireylere asgari bir gelir seviyesi garanti ederek; sosyal sigorta, yardım ve hizmetler aracılığı ile çeşitli önlemler alarak vatandaşlarının geleceğe karşı güvenle bakmalarını sağlamaktadır (Barr'dan akt. İşgör, 2020: 32).

1.3.5. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma

Ekonomik büyüme kavramı, bir ülkenin üretim kapasitesinde yıllar itibarı ile vuku bulan artışı ifade etmektedir. Ekonomik kalkınma kavramı ise ekonomik büyümeyi kapsamanın yanı sıra ona ilaveten toplumda mevcut olan işsizliğin azaltılması, gelir farklılıklarının iyileştirilmesi, ekonomik ve sosyal kuruluşların çağdaşlaştırılması gibi ekonomik, siyasal ve sosyal konuları da kapsayan önemli bir kavramdır (Özel, 2012: 64).

Ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirmeleri ile sosyal politika uygulamalarını hayata geçirmeleri arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Şöyle ki ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde sosyal harcama paylarında iyileşmeler yaşanabilir ve bu harcamaların kısıtlanması olası değildir. Fakat büyümeleri durma noktasına gelmiş ve ekonomileri yeteri kadar gelişmemiş ülkelerde, sosyal politikaya yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesinde problemler yaşanabilmektedir (Kalkışım, 2015: 26-27).

Sosyal devlet açısından ekonomik büyüme ve kalkınma oldukça önemlidir. Sosyal devlet, ekonomik büyüme ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik olarak ekonomiye müdahale etmekte, üretim kapasitesini artırmayı hedeflemektedir (Yay, 2014: 149). Sosyal devlet sermaye yatırımlarını teşvik etmekte, tam istihdamın gerçekleşmesi için gerekli olan ortam ve şartları sağlamaya çalışmaktadır (Keleş 2008: 51-52). Bununla birlikte eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi alanlara da müdahale ederek büyümenin toplumun bütününe yayılmasına, ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesine de katkı sağlamaktadır (Demir, 2021: 16).

1.3.6. Sosyal Denge, Barış ve Adaleti Sağlamak

Genel anlamda toplumsal uyum ve bütünleşmeyi ifade eden sosyal denge kavramı, toplumdaki sosyal ve ekonomik farklılıkların azaltılması amacıyla yönelmektedir (Demir, 2021: 15). Sosyal ve ekonomik farklılıklar sosyal sorunlara yol açabilmektedir. Bu nedenle insanların sosyal sorunlara karşı gelebilmeleri için birbirlerini anlamaları, toplumsal birliktelik ve sosyal dayanışma içerisinde bulunmaları gerekmektedir (Karaca, 2012: 227-229).

Sosyal devlet sosyal denge, barış ve adaletin sağlanması amacıyla yönelik politikalar uygulayarak; kişiler, sosyal gruplar, farklı din ve mezheplere bağlı olan bireylerin yasalar önünde eşit muamele görmelerini (Akgül, 2013: 282), eğitim, sağlık vb. çeşitli sosyal hizmetlerden yararlanmalarında ortaya çıkabilecek farklılıkların giderilmesini sağlamaya çalışmaktadır (Kalkışım, 2015: 26).

Sosyal devlet, tüm bireylere insan onuruna layık asgari bir yaşam standardının temin edilmesi için gerekli koşulları sunmalıdır. Herkese çalışma imkanının sağlanması, düzgün çalışma şartları, adil ücret ödenmesi, sendika kurma, toplu sözleşme ve grev yapma haklarının tanınması, çalışacak durumda olmayanlara yönelik olarak sosyal güvenlik önlemlerinin alınması gibi çeşitli uygulamalar ile refah seviyelerinde iyileştirmelerin yapılması amaçlanmaktadır. Ayrıca vergilemede adalet ilkesine uygun olarak yüksek gelir gruplarındaki bireylerden yüksek, düşük gelir gruplarındaki bireylerden düşük oranlarda vergi alınarak gelir eşitsizlikleri de azaltılmaya çalışılmaktadır (Çelik, 2014: 5; İşgör, 2020: 37).

1.4. Sosyal Devletin Araçları

Sosyal devlette hedeflenen amaçlara ulaşmak için çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Söz konusu araçlar, her ülkede farklılık gösterebilmektedir. Bu çalışmada sosyal devlette kullanılan araçlar, ekonomi politikası araçları ve sosyal politika araçları şeklinde sınıflandırılarak incelenmiştir.

1.4.1. Ekonomi Politikası Araçları

Ekonomi politikası, belirli iktisadi gayelere ulaşmak amacıyla kararlar oluşturulması ve oluşturulan kararların uygulanması olarak tanımlanmaktadır (Savaş, 1986: 13). Sosyal devlet sosyal adalet ve refahın sağlanması, ekonominin işleyişinde meydana gelen aksamaların giderilmesi amacı ile ekonomi politikası araçlarını kullanarak ekonomiye müdahalede bulunmaktadır (Yay, 2020: 25). Devletin ekonomik yaşama müdahalede bulunurken uyguladığı kamu politikası kapsamında yer alan başlıca ekonomik araçlar: kamu gelirleri ve harcamaları, kamu iktisadi teşebbüsleri, kamulaştırma ve devletleştirme, para ve kredi politikaları, planlama, regülasyonlar ve fiyat kontrolleri, uluslararası ticaret politikaları olarak sayılabilir (Aktan, 1993: 46).

1.4.1.1. Kamu Gelirleri ve Harcamaları

Sosyal devletin türlü ekonomik ve sosyal amaçlarına ulaşmak için müracaat ettiği yöntemlerden biri kamu harcamalarıdır (Ferhatoğlu, 2005: 77). Genel anlamda kamu harcamalarını, devletin varlığını devam ettirebilmesi ve kamusal faaliyetlerini yerine getirebilmesi için yapmış olduğu giderler olarak ifade etmek mümkündür (Pehlivan, 2014: 65).

Devlet kamu harcamaları ile iktisadi büyüme ve kalkınma hızını arttırmayı, gelir ve kaynak dağılımını iyileştirmeyi, sosyal refahı üst seviyeye çıkarmayı amaçlamaktadır. Devlet bu amaçları doğrultusunda kişilere sosyal gereksinimlerini karşılamaları için aynı ya da nakdi yardımlarda bulunabilmekte; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik vb. alanlarda ürettiği refah hizmetlerini bedelsiz bir şekilde ya da piyasa fiyatının oldukça altında bir değer karşılığında sunmaktadır (Arslan, 2002: 77; Erdal, 2012: 48-49).

Kamu harcamaları, kamu gelirleri ile finanse edilmektedir ve kamu gelirleri içerisinde yer alan en önemli gelir kaynağı ise vergilerdir. Verginin gelir dağılımında adaletin sağlanması açısından bir araç olarak kullanılması, sosyal fonksiyonuna işaret etmektedir. Devletin toplumdaki yüksek gelir gruplarından vergilendirme ile elde ettiği gelirler, transfer harcaması aracılığı ile toplumdaki fakir kesimlere aktarılarak gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi sağlanabilir (Pehlivan, 2014: 99). Ayrıca sosyal devlet vergi sistemlerinde “artan oranlılık, ayırma prensibi, asgari geçim indirimi, vergi istisna ve muafiyetleri” gibi çeşitli

uygulamalara yer vererek sosyal refahı arttırmayı amaçlamaktadır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 42-43).

1.4.1.2.Regülasyonlar ve Fiyat Kontrolleri

Regülasyon kavramı, belirli bir faaliyet alanına yönelik olarak kuralların oluşturulması ve bu kurallara uyumun sağlanması (düzenleme ve denetleme) şeklinde açıklanabilir (Tepe ve Ardıyok, 2004: 107). Bu kavram, ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak, piyasa başarısızlıklarının sebep olduğu olumsuzluklara çözüm bulmak ve toplumsal refahı iyileştirmek amacı ile devletin yürürlüğe koyduğu bütün kurumsal, yasal, anayasal düzenlemeler ile kamusal politika ve uygulamaları içermektedir (Sarısoy, 2010: 281).

Sosyal devlet, regülasyonlar aracılığı ile ekonomiye müdahalede bulunmaktadır. Devlet tarafından piyasaya giriş ve çıkışların belirli kurallara bağlanması, bazı alanlarda fiyat ve miktar sınırlandırmalarının yapılması gibi uygulamalar, regülasyonlara örnek oluşturmaktadır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 58). Benzer şekilde sosyal devlet, ekonomik kontrollerle üretim faktörlerinin piyasada oluşturabileceği fiyatlara da müdahalede bulunur (Erdal, 2012: 45). Devletin ekonomiye müdahalede bulunurken kullandığı ekonomik kontroller arasında; döviz kuru, faiz oranı, kira, ücret kontrolleri ile mal ve hizmetlerin satım bedellerinin kontrolü gibi çeşitli uygulamalar yer almaktadır (Aktan, 1993: 54).

Devlet, regülasyonlar ve kontroller ile mal ve hizmet piyasalarını denetim altına alarak piyasalarda fiili ya da anlaşma sonucu oluşacak tekelleri ve kartelleri önlemeye çalışacak; bu sayede piyasaların sağlıklı ve düzenli bir şekilde işlemlerini sağlayacaktır (Duman, 1997: 60; Özcan, 2009: 39).

1.4.1.3.Para ve Kredi Politikaları

Para ve kredi politikaları, ulusal ekonomideki hedeflere yönelik para arzı ve faiz oranı gibi değişkenleri yönlendirme girişimleri olarak ifade edilmektedir (Tüyen, 2014: 20). Reeskont ve yasal karşılık politikaları, açık piyasa işlemleri gibi çeşitli uygulamalar, para ve kredi politikaları kapsamında kullanılan araçlar arasında yer almakta ve bu araçların kullanılması ile ülke refahının en üst seviyeye çıkarılması amaçlanmaktadır (Erdal, 2012: 53).

Ekonomik büyüme hızının artırılması, faiz oranları ve döviz kurunun dengeli hale getirilmesi, fiyat istikrarı ve tam istihdamın gerçekleştirilmesi, işsizlik ile mücadelede bulunulması gibi amaçlar para ve kredi politikaları ile gerçekleştirilmektedir (Yay, 2014: 14). Dolayısıyla sosyal devlet de para ve kredi politikaları aracılığı ile ülke ekonomisinin gelişmesini ve refah düzeyinin yükseltilmesini sağlamaktadır.

1.4.1.4.Uluslararası Ticaret Politikası

Uluslararası ticaret politikası, dış ticaret dengesinin sağlanması amacı ile çeşitli önlemlerin alınması ve müdahalelerin yapılması olarak ifade edilmektedir. Ekonomik istikrarsızlığa yol açan nedenler arasında yer alan dış açıklar da uluslararası ticaret açısından oldukça önem taşımaktadır. Dış açıkların borçla finanse edilmesi bir dereceye kadar mümkün olmakla birlikte; ülkelerin borç bulmakta zorlanmaları durumunda enflasyon ve işsizliğin daha fazla artması, yatırımların azalması sonucunda da büyüme hızının eksilere kadar düşmesi gibi ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır (Erdal, 2012: 53). Dolayısı ile tam istihdamın gerçekleştirilmesi ve ülke refahının korunmasını amaçlayan sosyal devlet, dış ticaret politikası aracılığı ile dış açıkların azaltılmasına yönelik müdahalelerde bulunmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda yararlanılan dış ticaret politikası araçları arasında ise “gümrük tarifeleri, miktar kısıtlamaları, kambiyo rejim ve denetimleri, ihracatın teşvik edilmesi, anlaşmalı ticaret” gibi çeşitli uygulamalar yer almaktadır (Yay, 2014: 14).

1.4.1.5.Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)

Devletin ulaşmayı hedeflediği temel amaçlar içerisinde yer alan sosyal fayda, kamu yararı gibi kavramlar, piyasadaki eksiklikler ile bütünleşerek devletin ekonomik yaşamı düzenlemesinde, piyasada üretici olarak yer almasında etkili olmuştur. Kamu girişimlerinin temel gayesi, sosyal fayda anlayışı kapsamında mal ve hizmet üretimi ile ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanmasıdır. Kamu girişimleri, ülkelerin gelişmişlik düzeyine ve ekonomik konjonktüre bağlı olarak farklılık göstermektedir. Kamu girişimciliğinin uygulama yöntemlerinden biri olan kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT), mal ve hizmet üretimini gerçekleştirmek amacı ile kurulmuştur. KİT’lerin ulusal ekonomideki önemliliği ise ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal koşullarına göre değişiklik göstermekle birlikte; KİT’ler zaman zaman dünyada pek çok ülkede önem kazanmıştır (Erdal, 2012: 46-47).

Sosyal devletin amaçlarına ulaşabilmesi açısından KİT politikaları oldukça önem taşımaktadır. Devlet KİT’ler vasıtası ile özel girişimleri desteklemek, özel sektörün girişemediği sosyal faydası yüksek, karlılık oranları düşük olan işleri gerçekleştirmek, kaynakların etkin ve verimli kullanımını sağlamak, ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamak, tekelleri devlet eliyle işletmek, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri gidermek, tam istihdamı sağlamak gibi çeşitli ekonomik ve sosyal amaçları gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Yay, 2020: 58).

1.4.1.6. Planlama

Sosyal ve ekonomik amaçlarına ulaşmak için müdahaleci bir yaklaşım sergileyen sosyal devlet anlayışında yapılan müdahaleler, belirli bir planlama ile gerçekleştirilmektedir. Planlamada temel amaç toplum refahının yükseltilmesi olmakla birlikte bu amaca yönelik olarak gerçekleştirilen planlarda çokça rastlanılan diğer amaçlar da şunlardır (http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/iktisat_ue/iktisadiplantek.pdf):

Hızlı, dengeli ve sürdürülebilir büyüme, kişi başına düşen milli gelirin artırılması, tam istihdamın sağlanması, kapasite kullanımının artırılması, insan gücü kaynaklarının niteliğinin iyileştirilmesi, gelir dağılımındaki farklılıkların ve yoksulluğun azaltılması, bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesi, çeşitlendirilmiş ve kendi kendine yeterli bir ekonomik yapının oluşturulması, sanayileşmenin hızlandırılması, bilim ve teknoloji alanında gelişmelerin sağlanması, ödemeler dengesinin iyileştirilmesi, enflasyonun aşağı çekilmesi, dış dünya ile bütünleşme, idari yapının iyileştirilmesi.

1.4.1.7. Kamulaştırma ve Devletleştirme

Sosyal devlet anlayışında, bireylerin mülkiyet hakkı yasa ve anayasalarda tanımlanarak teminat altına alınmış; fakat bu hak kamu yararı ile sınırlandırılmıştır. Kamulaştırma ve devletleştirme ile ilgili Anayasamızda yer alan ifade şu şekildedir (Gören, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Z.Goren1.pdf>):

Sosyal devlette, belli sosyal görevlerin ifasında kamu yararının gerektirdiği hallerde özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların kamulaştırılması (Anayasa Md. 46) ve kamu hizmeti niteliğini taşıyan teşebbüslerin kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilmesi mümkündür (Md. 47).

Anayasamızda yer alan ifadeden de anlaşılacağı üzere, mülkiyet hakkı kamu yararına aykırı bir şekilde kullanılamaz. Sağlık, iskân, askeri alanların yanı sıra zaman içerisinde gerçekleşen ekinsel, iktisadi ve sosyal gelişmelerin sonucunda ulaşım hizmetleri, tabiat ve kültür varlıklarının korunması, tabii kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanımı, çevre ve şehircilik düzenlemeleri, turizm gibi pek çok farklı alan kamu yararı ile ilişkilendirilmiştir (Göven, 1999: 259).

1.4.2. Sosyal Politika Araçları

Sosyal devlette toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi, toplumdaki muhtaç, güçsüz ve yoksulların korunması, alt gelir grubundaki kişilerin sosyoekonomik şartlarının iyileştirilmesi, kişilere gelecek güvencesinin temin edilmesi gibi amaçlara ulaşmak için çeşitli sosyal politikalar uygulanmaktadır (Ay ve Akan, 2017: 790; Yay, 2014: 150). Sosyal politikayı ekonomik açıdan zayıf olanların korunması amacıyla devletin aldığı bütün önlemler olarak tanımlamak mümkündür (Tokol, 2000: 1). Sosyal politikalar refah seviyesini arttırıcı nitelikte olmalı, ekonomik amaçlara ek olarak sosyal amaçları da kapsamalı ve toplumda bulunan

dezavantajlı gruplara doğru gelirin yeniden dağılımının gerçekleştirilmesini sağlamalıdır (Titmuss'dan akt. Ersöz, 2005: 762).

Bu çalışmada yer verilen sosyal politika araçları arasında sosyal hizmet, sosyal sigorta, sosyal tazmin, sosyal teşvik ve sosyal yardım bulunmaktadır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 54).

1.4.2.1.Sosyal Sigorta

Sosyal devlet, sosyal sigortalar ile insan onuruna layık bir geçim düzeyinin devamlı olarak korunmasını hedeflemektedir (Yay, 2014: 16). Sosyal sigorta devlet eliyle düzenlenmiş; kamu hukuku karakterini taşıyan, kendiliğinden yönetim temeline göre işleyen, daha çok zorunluluk temeline dayanan, nüfusun önemli bir bölümünü gelir elde etme becerisinin yitirilmesi, işsizlik ve ölüm durumlarına karşı gözeten, kendine has bir sigorta olarak nitelendirilmektedir. (Sözer, 1994: 27).

Genellikle işçi, işveren ve devlet tarafından finanse edilen sosyal sigortalar, belirli mesleki, fizyolojik, sosyal ve ekonomik risklere karşı alınan tedbirlerin giderlerine katkı sağlamaktadır. Sosyal sigortalar ile koruma sağlanan riskler arasında çeşitli iş göremezlik durumları (kazalar, iş kazaları, hastalıklar, meslek hastalıkları, sakatlıklar, hamilelik vb.) ile çalışma imkanını sona erdiren durumlar (ölüm ve işsizlik) yer almaktadır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 64). Gelişmiş Batı ülkelerinde sanayileşme ile birlikte tabandan başlayan, çalışanların bu risklere karşı bir araya gelerek dayanışma içerisine girmeleri, risk topluluklarını oluşturmaları gibi sosyal sigortaya yönelik çabaları, zamanla yasa ve anayasalarda yer edinmiştir (Erdal, 2012: 51). Bireylerin güvenli bir şekilde refahlarını arttırmalarına olanak sağlayan sosyal sigortalar, sosyal devlet uygulamalarında da oldukça ön plana çıkmıştır.

1.4.2.2.Sosyal Yardım

Sosyal devlet ilkesinin bir gerekliliği olarak; geçim sıkıntısı içerisinde olan ve sosyal dışlanma riski altındaki kişilere veya sosyal gruplara, yaşamlarını güvence altına almaları konusunda bir takım sosyal yardımlar yapılmaktadır (Ay ve Akan, 2017: 787). Bu yardımlar, mutlak yoksulluk içerisindeki temel gereksinimlerini karşılayamayacak durumda olan ve hayatlarını sürdürmede zorluk çeken kişilere ve hane halklarına karşılıksız bir şekilde sağlanan ayni ve nakdi yardımları içermektedir (Özdemir, 2007: 96-97). Kişilerin yoksulluk ölçütleri birbirinden farklı olabilmektedir. Doğal olarak yapılacak sosyal yardımların ölçüt ve çeşidi de farklılık gösterecektir (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 50). Resmi kuruluşlar, yasalar ile yetkilendirilen yarı resmi kuruluşlar ve gönüllü kuruluşlar tarafından, bireyleri en kısa süre içerisinde kendi kendine yetebilecek duruma getirme hedefi ile gerçekleştirilen sosyal yardımlar, bir defaya özgü ya da devamlı olabilmektedir (Özdemir, 2007: 96-97).

1.4.2.3.Sosyal Hizmet

Bireylerin kendi aralarında ve çevreleri ile anlaşmalarına katkıda bulunmak amacı ile örgütlenmiş çalışmaları ifade eden sosyal hizmetler, toplumların gelişim ve değişimine yönelik sunulan hizmet programlarını kapsamaktadır. Sosyal yardım ile sosyal hizmet kavramlarını birbirinden mutlak bir şekilde ayırmak muhtemel olmamakla birlikte bu iki kavram karıştırılmamalıdır. Sosyal yardımlar daha ziyade nakdi ağırlıklı olarak sunulmakta iken, sosyal hizmetler hizmet ağırlıklı sunulmaktadır (Erdal, 2012: 52).

Kamusal gelirlerle finanse edilen sosyal hizmetlerde amaçlanan; toplumsal sorunlara çözümler üreterek toplumun refah düzeyinin artırılması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, emeğin ve sağlığın korunmasıdır (Toprak, 2014: 50). Oldukça geniş bir faaliyet alanı bulunan sosyal hizmetler, sosyal devletin hedeflerine ulaşmak için başvurduğu önemli bir sosyal politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4.2.4.Sosyal Tazmin

Sosyal tazmin, devletin yapmış olduğu işlem ve faaliyetler dolayısı ile zarara uğrayan kişilerin zararlarını karşılamalarına yönelik gerçekleştirilen bir sosyal politika aracıdır. Sosyal tazmin ile amaçlanan; kişilere belirli bir yaşam standardının sağlanması değil, uğranılan zararın karşılanarak ekonomik anlamda bir iyileştirmenin sağlanmasıdır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 63-67). Uğranılan zararların karşılığı olarak sunulacak faydalar, daha öncesinde yasalar ile belirlenmiştir. Vergiler ile finanse edilen sosyal tazmin, ilgili düzenlemelerde yer alan şartların gerçekleşmesi durumunda bireyler açısından hak doğurucu bir özellik taşımakta ve bu özelliği nedeniyle sosyal sigortalara yakın gözükmektedir (Özdemir, 2007: 103-104).

1.5. Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışı ve Gelişimi

Gelişmiş ülkelerde sosyal devlet anlayışı, işçi sınıfı ve demokratikleşme eğilimleriyle birlikte ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise bu anlayışın merkezi yönetim tarafından biçimlendirilen bir süreç sonucu karşımıza çıktığı görülmektedir (Yay, 2014: 151). Sosyal devlet anlayışının ortaya çıkmasında yaşanan bu süreç, Osmanlı tarihinin 15. yüzyılına kadar uzanabilmektedir. Osmanlı Devleti’nde “vakıflar, lonca, Darülhayr-ı Ali” gibi çeşitli kuruluşların oluşturulması ile devletin tek başına yürüttüğü çalışmalarda yüklendiği sorumluluklar, zaman içerisinde paylaştırılarak görevlerin hafifletilmesi sağlanmıştır. Osmanlı sosyal sisteminde yer alan bu kuruluşlar, sosyal devlet anlayışına yönelik uygulamaların hayata geçirilmesinde rol alan önemli aktörler olmuşlardır (Yılmaz ve Paçacı, 2019: 47).

Cumhuriyetin ilanının ardından yapılan 1924 Anayasasında sosyal devlet uygulamalarına yönelik hükümler bulunmaktadır. Eğitim ve öğretimin ücretsiz olması ile

çalışan kişilerin maruz kaldığı iş kazaları ve tehlikelere karşı yapılan düzenlemeler, devletin sosyal görev ve sorumluluklarına işaret eden kanuni düzenlemelerdir (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 150). Borçlar Kanunu ve Medeni Kanun'da ise iş güvenliğine dair hükümler yer almaktadır (Göktürk ve Yılmaz, 2020: 38).

Sosyal devlet ilkesi, ülkemizde ilk defa 1961 Anayasasında yer almıştır (Akın, 2000: 22) İlgili anayasa gerekçesinde sosyal devletin bireylere sadece klasik özgürlükleri temin etmekle kalmayıp; bireylerin insan gibi yaşam sürdürmeleri amacıyla zorunlu olan maddi gereksinimlerinin yerine getirilmesini kendisine görev edinen devlet olduğu ifade edilmiştir (Giritli, 1962: 9).

1982 Anayasası madde 2'de Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu hükme bağlanmıştır. Sosyal hukuk devleti, 18.02.1985 tarihli ve E.84/9, K.85/4 sayılı Anayasa Mahkemesi kararında aşağıdaki gibi açıklanmıştır (Bayraklı ve Odabaş, 2000: 150-151):

Sosyal hukuk devleti, insan hak ve hürriyetlerine saygı gösteren, ferdin huzur ve refahını gerçekleştiren ve teminat altına alan, kişi ile toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen, özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşamasını ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadi ve mali tedbirler olarak çalışanları koruyan, işsizliği önleyici ve milli gelirin adaletle uygun bir biçimde dağılmasını sağlayıcı tedbirleri alan, adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini yükümlü sayan, hukuka bağlı, kararlılık içinde ve gerçekçi bir özgürlük rejimi uygulayan devlettir.

1982 Anayasası sosyal devlet anlayışı kapsamında değerlendirildiğinde; mevcut anayasanın 1961 Anayasası ile benzer bir nitelik taşıdığı görülmektedir. 1961 Anayasasının devletin hak ve ödevleri başlığı altında bulunan ifade, 1982 Anayasası madde 5'te düzenlenmiştir. Buna göre devletin üstlendiği temel hedef ve vazifeleri (Pektaş, 2010: 9-10):

Kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Anayasada yer alan bu ifade, sosyal devlet ilkesinin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HARCAMA KAVRAMI VE KAPSAMI

2.1. Sosyal Harcama Kavramı

Sosyal harcama kavramına ilişkin olarak üzerine uzlaşa sağlanmış bir tanımlama bulunmamaktadır. Genel anlamda sosyal harcamaları temel hayati harcamalardan daha çok sosyal yaşamı geliştirmeye yönelik olan ve bireylerin yaşam standardını artıran harcamalar olarak tanımlamak mümkündür (Özcan, 2019: 35). Toplumsal faydanın ön planda tutulduğu sosyal harcamalar, devletin sosyal devlet anlayışı gereğince toplum çıkarlarını göz önünde bulundurarak gerçekleştirmiş olduğu harcamalardır (Buğra ve Keyder, 2006: 18). Kamu kesiminin sosyal içerikli hizmetlere yönelik gerçekleştirdiği bu harcamaların temel gayesi, toplumsal faydanın maksimize edilerek sosyal devlet anlayışının etkinleştirilmesini sağlamaktır (Koç, 2019: 67).

Sosyal dışlanmaya uğrayan kişilerin toplumsal sorunlarının giderilmesi ve toplumun tamamının sosyal ve insani gereksinimlerinin karşılanması gayesiyle gerçekleştirilen harcamalar, sosyal harcamalar olarak nitelendirilmektedir. Avrupa Birliği'ne üye ülkeler tarafından belirlenen sosyal dışlanma unsurlarının azaltılması ya da sonlandırılması amacıyla gerçekleştirilen harcamalar, toplumsal sorunları çözümleme kapsamı içerisinde yer almaktadır (Erdoğan, 2004: 17; Erdoğan ve Yenigün, 2008: 22).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde kabul gören; adaletli ücret, çalışma ve iş tercihi, eşit işe eşit ödenek, eğitim, eğlenme ve dinlenme, sendika kurma, sendikaya katılma, toplumsal etkinliklere özgür katılım sağlama, sosyal güvenlik, ücretli izin gibi temel hakların sunulması, toplumun tamamının sosyal ve insani gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik gerçekleştirilecek sosyal harcamalar içerisinde yer almaktadır (Erdoğan ve Yenigün, 2008: 21).

Sosyal harcamalara yönelik yürütülen çalışmalarda hangi kamu harcamalarının sosyal harcama olarak nitelendirildiği hususunda ortak bir çerçeve belirlenmemiştir (Karadağ, 2018: 4). Eğitim harcamalarının kimi çalışma ve uluslararası ölçütlerde bir sosyal harcama olarak nitelendirilmesinin yanı sıra, kimilerinde ise sosyal harcamaların haricinde tutulması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Benzer bir şekilde altyapı sistemi henüz tamamlanmamış ve buna yönelik sorunların yaşandığı bir ülkede sokakların aydınlatılması hizmeti bir sosyal harcama olarak değerlendirilirken; altyapı sistemi tamamlanmış ve bu alanda sorunların yaşanmadığı, kaynak dağılımının eşit bir şekilde gerçekleştirildiği ülkelerde bu hizmet bir sosyal harcama olarak nitelendirilmemektedir (Şeker, 2011: 17). Örneklerden de anlaşıldığı üzere sosyal harcamalara ilişkin nitelendirmelerin ülkeler arasında farklılaştığı görülmektedir.

2.2. Sosyal Harcamaların Kapsam ve Niteliği

Toplumsal faydanın maksimizasyonu hedefi ile kamusal mal ve hizmet sunan kamu kesimi, bu hedefe ulaşırken ekonomik göstergelerin yanı sıra sosyal göstergeleri de iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda devletin hem toplumsal hem de bireysel düzeyde sunmuş olduğu eğitim, sağlık, sosyal güvenlik vb. sosyal hizmetler aracılığı ile sosyal faydanın artırılması hedeflenmektedir. Dolayısı ile devletin bu amaca yönelik olarak gerçekleştirdiği harcamaların artması, sosyal refahı olumlu yönde etkileyerek toplumsal refahın iyileşmesini sağlayacaktır (Koç, 2019: 67). Sosyal harcamalar, genellikle sosyal güvenlik kurumları tarafından sunulan sosyal sigortalar, eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal yardımlar gibi birtakım sosyal refah hizmetlerine yönelik yapılan harcamaların toplamı olarak ifade edilmektedir (Özdemir, 2005: 154).

Herhangi bir kamu harcaması, sosyal harcama kapsamında nitelendirilirken; söz konusu harcamanın meydana getirdiği dışsallık düzeyi, erdemli mal ve hizmetlerin sunumu ile ilişkisinin bulunup bulunmaması ve bu harcamadan faydalanan kitlenin genişliği dikkate alınmaktadır (Ulusoy, 2007: 319).

2.3. Sosyal Harcamaların Fonksiyonları

Sosyal harcamaların sosyal gereksinimleri giderme ve sosyal sorunları çözümlenme olmak üzere iki temel işlevi bulunmaktadır (Erdoğan ve Yenigün, 2008: 21).

2.3.1. Sosyal Gereksinimleri Giderme

Sosyal harcamalar, kamu kesiminin sosyal içerikli hizmetlere yönelik olarak gerçekleştirdiği harcamalardır. Bu harcamaların temel gayesi, toplumsal faydanın maksimize edilerek sosyal devlet anlayışının etkinleştirilmesini sağlamaktır (Koç, 2019: 67). 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan temel haklar: çalışma, dinlenme, eğitim, eğlenme, eşitlik, özgürlük, sosyal güvenlik, yaşama gibi haklardır. Sosyal devlet anlayışında toplumu oluşturan bireylerin temel hak ve ihtiyaçlarının yanı sıra sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının da giderilmesi hedeflenmektedir. Bu bakımdan, bireylerin ihtiyaçları ile bu ihtiyaçların karşılanmadığı takdirde ortaya çıkabilecek sosyal risklerin tespit ve analiz edilmesi oldukça önem arz etmektedir. Sosyal hizmet politikaları izlenerek bireylerin sosyal gereksinimlerinin büyük bir çoğunluğunun giderilerek toplumsal faydanın artırılması sağlanabilecektir.

2.3.2. Sosyal Sorunları Çözümleme

Bireylerin sosyal faydasını artırarak toplumsal faydayı da optimize etmeyi amaçlayan sosyal devlet anlayışı çerçevesinde yoksulluk, sosyal dışlanma, işsizlik, yaşlılık, hastalık gibi

çeşitli sosyal sorunlar ile mücadele etmek gerekmektedir. Kısa vadede sosyal sorunların etkilerinin en aza indirilmesi amacı ile sosyal harcamalar gerçekleştirilirken, bu sorunların ortadan kaldırılması için orta ve uzun vadeli sosyal ve mali politikalarla yararlanılmaktadır (Koç, 2019: 65). Yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanmanın azaltılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi, ayrımcılıkların ortadan kaldırılması, dezavantajlı kesimlerin korunması ve toplumsal barışın sağlanması sosyal sorunların çözümüne yönelik uygulanan politikalar arasında yer almaktadır (Buğra ve Keyder, 2006: 9).

2.4. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Harcamalar

2.4.1. Sosyal Harcamalara Yönelik Metodolojik Yaklaşımlar

Sosyal harcamaların sınıflandırılmasındaki farklılıklar, ülkeler arası karşılaştırmaları ve tarihsel olarak gelişimini izlemeyi güçleştirmektedir. Bu sorunu çözmeye dönük olarak literatürde, sosyal harcamalara yönelik istatistiki bilgilerin derlendiği üç temel yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler şunlardır (Karaçoban ve Tüzün Rad, 2023: 16):

- OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) tarafından kullanılan SOCX (Sosyal Harcamalar Veri Tabanı),
- EUROSTAT (Avrupa İstatistiki Veri Tabanı) tarafından kullanılan ESSPROS (Avrupa Birleştirilmiş Sosyal Koruma İstatistikleri Sistemi) ve
- ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) tarafından kullanılan SPERS (Sosyal Koruma Harcamaları ve Performans İncelemeleri).

Tablo 2.1’de SOCX, ESSPROS ve SPERS yöntemlerinde yer alan sosyal harcamaların içerikleri gösterilmiştir.

Tablo 2.1 Uluslararası Kuruluşlara Göre Sosyal Harcamalar

OECD- SOCX	EUROSTAT- ESSPROS	ILO- SPERS
<ul style="list-style-type: none"> • Aile • AİPP • Engellilik • İşsizlik • Konut • Malullük • Sağlık • Yaşlılık • Diğer sosyal politika alanları 	<ul style="list-style-type: none"> • Aile • Çocuk • Hastalık • Engellilik • İşsizlik • Konut • Malullük • Sağlık • Sosyal Dışlanma • Yaşlılık 	<ul style="list-style-type: none"> • Aile • Çocuk • Hastalık • Engellilik • Gıda ve beslenme • İşgücü piyasa programları • İş kazası • İşsizlik • Konut • Malullük • Sağlık

		<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal yardım • Temel eğitim • Yaşlılık
--	--	---

Kaynak: Şeker, M. (2011). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçeyi İzleme Raporu*. Tesev Yayınları, İstanbul.

SOCX, ESSPROS ve SPERS yöntemleri arasında görülen en önemli farklılık; sosyal risk kavramının tanımlanması, sosyal korumanın topluluğun hangi kesimine, ne şekilde sağlanacağı, topluluğun tamamına mı yoksa yalnızca belirli bir kısmına mı geliştirileceği vb. konuları nasıl kuramlaştırdıkları hususunda karşımıza çıkmaktadır (Buğra ve Adar, 2007: 16). OECD SOCX kapsamında sosyal harcamalar: çalışan nüfusa yönelik yapılan gelir yardımı, emeklilik ödemeleri, sağlık harcamaları ile bu harcamaların dışında kalan sosyal hizmetlerin tamamının toplanması sonucu hesaplanmaktadır. EUROSTAT'a göre bireyleri ve hane halklarını olası risklere karşı korumak ve risklerin gerçekleşmesi halinde gereksinimleri karşılamak amacı ile yapılan ayni ve nakdi transferler, yönetim maliyetleri ve diğer sosyal korumaya yönelik harcamalar, sosyal koruma harcamalarını oluşturmaktadır (EUROSTAT, 2014). ILO ise sosyal koruma kavramını doğum, fiziki engellilik, hastalık, iş kazaları, işsizlik, malullük, yaşlılık gibi hususlara karşı gelirin belirli bir bölümünün veya tamamının yitirilmesi halinde iktisadi ve sosyal risklere karşı kişilerin gözetilmesi olarak tanımlamaktadır (ILO, www.ilo.org/secsoc/lang--en/index.htm).

Bu üç yöntemde görülen farklılıkları şu şekilde sıralamak mümkündür (Buğra ve Adar, 2007: 16-17; Şeker, 2011: 19);

- ESSPROS ve SOCX yöntemlerinde aile yardımları, hastalık, işsizlik, konut yardımları, malullük, engellilik, sağlık ve yaşlılık kategorilerine yönelik bilgiler derlenmekle birlikte kategoriler arası içerik bakımından farklılıklar bulunmaktadır.
- Aktif işgücü piyasa programlarına (AİPP) yönelik olarak gerçekleştirilen harcamalar SOCX'te değerlendirilirken, bu harcamalara ESSPROS'ta yer verilmemektedir.
- ESSPROS yönteminde idari giderler, sosyal harcamalar içerisinde değerlendirilmekte iken SOCX'te idari giderler, sosyal harcamalara dahil edilmemektedir.
- SPERS'te eğitim harcamaları ile temel besin maddelerine yönelik desteklemeler, sosyal harcamalara dahil edilmektedir.

2.4.2. Sosyal Harcama Türleri

OECD'ye göre sosyal harcama kalemleri: “aile yardımları, yaşlılık yardımları, engellilik ile ilgili yararlar, emeklilik maaşı ve cenaze giderleri, sağlık harcamaları, konut harcamaları, aktif iş programları, işsizlik harcamaları ve diğer sosyal politika alanlarıdır”

(Adema ve Ladaque, 2009: 10). OECD tarafından kabul edilen sosyal harcama kalemleri kısaca açıklanmıştır.

2.4.2.1.Aile Yardımları

Aile yardımları sosyal politikalar çerçevesinde, yalnızca hiçbir geliri bulunmayan yoksul ailelerin değil; düşük gelir düzeyine sahip olmasına rağmen sosyal giderleri fazla olan ailelerin de yararlanabildiği, yararlanan bireylerin işleyişe herhangi bir katkısının bulunmadığı sosyal yardımlardır. Bu yardımlar kapsamında eğitim, özel eğitim, burs, doğum, çocuk parası, çocuk bakımı için istihdam, barınma, kira, konut iyileştirme, gıda ve yakacak yardımı gibi çeşitli uygulamalar yer almaktadır (Buğra ve Keyder, 2007: 282).

Finlandiya’da uygulanan “analık ve ebeveyn yardımı” (Adema ve Ladaque, 2009: 18) ile Brezilya’da uygulanan “aile destek programı” aile yardımlarına örnek olarak verilebilir. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nün sosyal yardım programları içinde aile yardımları yer almaktadır. Bu yardımlar arasında (<https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>):

“Aile destek programı, doğum yardımı, çoklu doğum yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakit yardım programı, öksüz ve yetim yardımı, asker ailelerine yönelik düzenli nakit yardım programı asker çocuğu yardımı, şehit yakınları ve gazilere yönelik yardımlar, terör zararı yardımları, vefat yardımı, afet-acil durum yardımı” bulunmaktadır.

2.4.2.2.Yaşlılık Yardımları

Yaşlılık üzerine gerçekleştirilen ve bütün nakit harcamaları kapsayan yaşlılık yardımları, erken emeklilik aylığının da dahil olduğu emekli maaşından elde edilen geliri garanti etmektedir. Bu bağlamda sunulan nakdi yardımların yanı sıra yaşlıların günlük bakım ve rehabilitasyon, evden yardım hizmetleri gibi aynı yardımları içeren sosyal harcamalar da bulunmaktadır. Yaşlılık yardımlarına örnek olarak (Adema ve Ladaque, 2009: 17): Fransa’da uygulanan kamu temel emeklilik programı, İngiltere’de eski devlet memurlarına yönelik gerçekleştirilen emeklilik aylığı programı ile Danimarka’da yaşlıların gündelik faaliyetlerine yönelik olarak sunulan yardım programları gösterilebilir. Türkiye’de yaşlılara yönelik uygulanan politikalara örnek olarak; toplum esaslı bakım hizmetleri kapsamında yer alan “gündüzlü bakım hizmetleri, evde bakım hizmetleri ve evde sağlık hizmetlerini” göstermek mümkündür (Akbaş Akdoğan, 2021: 352).

2.4.2.3.Engellilik ile İlgili Yararlar

Kişilerin engellilik durumu doğuştan olabileceği gibi, bir kaza veya hastalık geçirilmesi sonucunda da meydana gelebilir. Engelliliğe bağlı mesleki yaralanma ve hastalık harcamaları, hastalık ve özel izin ödemeleri engellilere sağlanan faydalar kapsamında yer almaktadır. Evde yardım hizmetleri, gündüz bakım ve rehabilitasyon hizmetleri, aynı yardımlar gibi çeşitli hizmetler engellilere yönelik gerçekleştirilen sosyal harcamalar kapsamında değerlendirilmektedir (Adema ve Ladaque, 2009: 17-18). Türkiye’de sosyal yardım programları kapsamında yer alan engelli gereksinim destekleri, engelli ve engelli yakını aylığı gibi uygulamalar, engellilik ile ilgili yararlar örnek olarak gösterilebilir (<https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

2.4.2.4.Emeklilik Maaşı ve Cenaze Giderleri

Emeklilik maaşı ve cenaze giderleri, eş durumundan veya bir yakının vefatından kaynaklı bireylere sağlanan maddi ve manevi yararları içermektedir (Adema ve Ladaque, 2009: 17). Örneğin: Kanada’da devlet tarafından sunulan Kanada Emeklilik Planı sayesinde vefat eden bireyin eş veya çocuğuna fayda sağlanabilmektedir (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://www.csgeb.gov.tr/digm/contents/sosyalguvenlikulkekonuyeleri/kanada/>). Benzer şekilde Türkiye’de eşi vefat etmiş kadınlara düzenli olarak nakit desteği sunulabilmektedir.

2.4.2.5.Sağlık Harcamaları

Refah, devamlılık, güvenlik, güç ve saadetin en mühim ögesi ruh ve beden sağlığıdır. Sağlık politikalarında temel hedef ise kişilerin refahını artırmaktır. Bu bağlamda toplumu meydana getiren kişilerin sağlığının iyileştirilmesi sonucu toplumun da yaşam niteliği iyileşerek (Ersöz, 2008: 95) toplum refahına katkı sağlanacaktır.

Sağlık hizmetleri: koruyucu, rehabilite edici ve tedavi edici sağlık hizmetleri olmak üzere üç temel bölümden oluşmaktadır (Altay, 2007: 34). Bireylerin hastalanmadan sağlıklı bir hayat sürdürmelerini amaçlayan koruyucu sağlık hizmetleri: “temiz içme suyu temini, çevre sağlığı, kötü alışkanlıklardan koruma, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etme, erken teşhis, aile planlaması” gibi konuları kapsamaktadır (Öztek, 2001: 294). Tedavi edici sağlık hizmetleri bedenlen veya ruhen sağlığını kaybetmiş bireylerin iyileştirilmesi için gerçekleştirilen tüm sağlık hizmetlerini içermektedir (Alu, 2017: 36). Son olarak rehabilite edici sağlık hizmetleri ise sakat kalmış kişilerin sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan güçlenmelerini sağlayarak onları topluma yeniden kazandırmaya, başka kişilere bağımlı olmaksızın hayatlarını sürdürebilmelerini sağlamaya yönelik gerçekleştirilen hizmetleri ifade etmektedir (Altay, 2007:

35). Sağlık harcamaları, sosyal devlet harcama kalemleri içinde yer alan en temel harcama kalemidir.

2.4.2.6.Konut Harcamaları

Barınma ihtiyacı, en temel insani gereksinimlerin başında yer almaktadır. Dezavantajlı konumdaki bireylerin bu ihtiyacı, birçok ülkede sosyal devlet kapsamında “sosyal konut” uygulamaları ile karşılanmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2013: 5). Sosyal konut uygulamaları sayesinde özel finansman ile piyasada ev sahibi olamayan bireyler ve düşük gelirli hane halklarının konut ihtiyaçlarının giderilmesi hedeflenmektedir (Oxley ve Dunmore’dan akt. Karakaş, 2015: 52-53). Bu uygulamalara örnek olarak Londra’da yaşlılara sunulan konsey ve konut vergi desteği ile Fransa’daki “konut iyileştirme kredisi ve taşınma yardımı” (Karaca ve Kocabaş, 2003: 10) gösterilebilir. Türkiye’de 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu çerçevesinde sosyoekonomik açıdan dezavantajlı konumda olan birey ve hanelerin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi amacı ile konut ve hanelerin bakım ve tamirati, büyük yapım ve onarım işleri ile eşî vefat eden kadınlara konut desteği gibi çeşitli yardım programları yürütölmektedir (<https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

2.4.2.7.Aktif İş Programları

İstihdam edilebilirliği artırmayı hedefleyen aktif iş programları, işsizlere yönelik eğitim ve iş araştırma desteği gibi yaklaşımlar aracılığı ile işsizlerin iş bulmalarını ve işe yerleştirilmelerini kolaylaştıran, işverenlerin ise iş güçlerini artırmalarını sağlayan politikaları ifade etmektedir. Bu politikalar işsizlere yalnızca gelir desteği sağlamak yerine, çalışanların ve iş gücü piyasasının nitelik seviyesini artırarak iş gücü piyasasına ulaşımında fırsat eşitliği yaratmayı, iş arayan ile iş vereni buluşturmaya, istihdam danışmanlığı faaliyetleri yürütmeyi amaçlamaktadır (Hill, 2004: 3; Koning vd., 2001: 1; Robinson, 2000: 10; Nie ve Struby, 2011: 35-36). Meksika’daki yerel istihdam hizmeti, Yeni Zelanda’da engellilere yönelik gerçekleştirilen mesleki rehabilitasyon, Portekiz’deki çıraklık desteği ve ABD’de sunulan iş arama desteği ile meslek kazandırıcı eğitim programları aktif istihdam politikalarına örnek olarak gösterilebilir. Türkiye’de ise 3294 sayılı Kanun çerçevesinde sosyal destek programlarından faydalanan bireyler arasından yaşları 18-55 aralığında olanlar, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından çalışabilir olarak değerlendirilir ve İŞKUR’a bildirilir. Ardından bu bireylere işe başlama ve işe yönlendirme yardımları yapılır.

2.4.2.8.İşsizlik Harcamaları

Emek üretim faktörünün üretime fiilen katılamamasını ifade eden işsizlik kavramı, çalışma arzu ve gücüne sahip, piyasadaki cari ücret seviyesinde istihdam edilmeye razı olmasına rağmen istihdam edilemeyen iş gücü varlığı olarak tanımlanabilir (T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, 2021: 111).

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'na göre bir iş yerinde çalışırken, çalışma arzu, beceri, sağlık ve niteliğinde olmasına karşın, hiçbir hata ve kastı bulunmaksızın işini kaybeden sigortalı bireyler işsiz olarak tanımlanmıştır. İşsizlik harcamaları ise kamu kaynaklarını kullanmayan işletmenin çalışmalarını durdurması ya da sona erdirmesi ile kişisel herhangi bir hatası bulunmadan işten çıkarılan bireylere tazminat ödemelerini ve bu durumda normal emeklilik yaşından önce işsiz kalanlara yapılan ödemeleri kapsamaktadır (Adema ve Ladaque, 2009: 19). “İşsizlik sigortası, işsizlik yardımı, istihdam teşvik ve teminat programları, beceri geliştirme ve girişimcilik desteği” gibi çeşitli uygulamalar, Türkiye’de işsizlik koruma tedbirleri kapsamında yer alan uygulamalara örnek oluşturmaktadır (T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, 2021: 113).

2.4.2.9.Diğer Sosyal Politika Alanları

Göçmenlerin, sığınmacıların ve yerlilerin ayrı bir kategoride gösterildiği, ilgili program ölçütü haricinde kalan maddi ve manevi şekilde gerçekleştirilen sosyal harcamalar, diğer sosyal politika alanları içerisinde değerlendirilmektedir (Adema ve Ladaque, 2009: 20).

2.4.3. Türkiye’de Sosyal Harcama Türlerinin Bütçe Sınıflandırması

Bu bölümde, Türkiye’de sosyal harcama kalemleri bütçe sınıflandırma sistematiğine göre açıklanacaktır. Türkiye’de uygulanan analitik bütçe sistemi, yapılan kamu harcamalarının “etkinlik, verimlilik, şeffaflık ve hesap verilebilirlik” yönlerinden analizini mümkün kılmaktadır (Koç, 2019: 70). Analitik bütçe sistemi dört alt kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler şunlardır (Şeker, 2011: 22-23):

- Harcamayı yapan kurumların idari yapılarının dikkate alındığı “kurumsal sınıflandırma”,
- Ulaşılmak istenen amaçlar doğrultusunda kamu kesiminin faaliyet alanının gösterildiği “fonksiyonel sınıflandırma”,
- Kamu harcamalarının hangi kaynaktan finanse edilerek gerçekleştirildiğini gösteren “finansman tipi sınıflandırma” ve

- Devletin gerçekleştirdiği faaliyetlerin piyasa ekonomisi ve milli gelirde meydana getirdiği etkilerin tespitinde kullanılan “ekonomik sınıflandırma”.

Fonksiyonel sınıflandırma (F- Kod3) kapsamında yer alan sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri harcamaları ile ekonomik sınıflandırma (E- Kod 4) içerisindeki hane halkına yapılan transferler sosyal harcamaların izlenmesine olanak sağlamaktadır.

2.4.3.1.Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Sosyal Harcamalar

Fonksiyonel sınıflandırma sistemi, sosyal harcamaların belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Kurumların gerçekleştirdiği sosyal harcamalar, sınıflandırmanın birinci düzeyinde yer alan sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri ve sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri kalemlerinde izlenmektedir. Sağlık ve eğitim hizmetleri kalemlerinde yapılan harcamaların dışsallık etkisine yol açması; sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri kaleminde yapılan harcamaların ise erdemli mal ve hizmet niteliği taşıması nedeniyle bu harcamalar, sosyal harcama olarak nitelendirilmektedir (Yılmaz, 2013: 72).

2.4.3.1.1. Sağlık Hizmetleri

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan tanımlamaya göre sağlık; sadece hasta veya sakat olmama hali değil, bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hali içinde bulunulması olarak ifade edilmektedir. Sağlık hakkı, T.C. Anayasası madde 56’da: tüm bireyler dengeli ve sağlıklı bir ortamda yaşam sürdürme hakkına sahiptir şeklinde ifade edilerek güvence altına alınmıştır. Devletin sağlık hakkı ile alakalı yükümlülükleri ise şu şekilde açıklanmıştır: devlet, tüm bireylerin ruh ve beden sağlığı içerisinde yaşam sürdürmesini sağlamak amacı ile sağlık kurum ve kuruluşlarını tek elden planlayarak hizmet sunmasını düzenlemektedir.

Sağlık hizmetlerinin gereksinim temelinde evrensel ve eşit bir biçimde sunulabilmesi için devletin destek ve müdahalesi gerekmektedir. Aksi halde piyasalar ve bireylerin gelirleri, sağlık hizmetlerinde belirleyici konumda olacaktır. Sağlık hizmetlerinin niteliği ise gelire bağlı olarak değişiklik gösterecek ve nüfusun büyük bir bölümü bu hizmetlerden mahrum veya hariç bırakılacaktır (Koçak, 2011: 65).

Bireylerin yaşam kalite ve verimliliklerinin artırılmasında etkili olması nedeniyle nitelikli insan sermayesi olarak değerlendirilen sağlık hizmetleri ve bu alanda gerçekleştirilen harcamalar ile bireylere özel fayda sağlanmasının yanı sıra topluma da sosyal fayda sağlanmaktadır (Mutluer vd., 2013: 100-101). Bireylerin daha sağlıklı, mutlu, huzurlu bir yaşam sürdürebilmeleri için sağlık hizmetleri, vazgeçilemez bir öneme sahip olmaktadır.

Fonksiyonel sınıflandırma kapsamında yer alan sağlık hizmetleri harcama detayları şunlardır:

Tıbbi ürünler, cihaz ve ekipmanlara ilişkin işler ve hizmetler: ilaç ve ilaç benzeri ürünlerin temini hizmetleri, diğer tıbbi ürünler, terapik alet ve araç hizmetleri; ayakta yürütülen tedavi hizmetleri: genel poliklinikler, ihtisaslaşmış poliklinikler, ağız ve diş sağlığı hizmetleri, yardımcı sağlık hizmetleri; hastane işleri ve hizmetleri: genel hastane hizmetleri, ihtisas hastaneleri tarafından verilen hizmetler, tıp merkezi ve doğumevlerinde verilen hizmetler, hastane bakım ve nekahat merkezlerinde verilen hizmetler, sınıflandırmaya girmeyen hastane işleri ve hizmetleri; halk sağlığı hizmetleri; sağlık hizmetlerine ilişkin araştırma ve geliştirme hizmetleri; sınıflandırmaya girmeyen sağlık hizmetleri.

2.4.3.1.2. Eğitim Hizmetleri

Birey ve toplumun gelişimini sağlayan eğitim; ekonomik kalkınmaya katkısı bulunan, ekinsel değerleri gözetip geliştirerek sonraki kuşaklara aktarılmasında etkili olan, tehir edilemez ve vazgeçilemez büyük önem arz eden bir hizmettir (Toprak vd., 2016: 133).

Hem kamu hem de özel kesim tarafından üretilen eğitim hizmeti, literatürde yarı kamusal mal ve hizmetler içerisinde değerlendirilmekte; faydası ise tüketenin yanı sıra topluma da yansımaktadır. T.C. Anayasası madde 42’de kimsenin, eğitim ve öğretim hakkında mahrum bırakılmayacağı ifade edilerek; devletin eğitim alanındaki yükümlülüğü açıkça belirtilmektedir. Eğitim hizmetini sunma yükümlülüğünü öncelikli olarak üstlenen devlet fiyat, miktar ve kalite denetimleri yaparak bu hizmetin özel sektör tarafından sunulmasına da müsaade etmektedir. Özel sektör üzerindeki denetimin esas sebebi ise eğitim hizmetinin sahip olduğu dışsallık etkisidir (Pehlivan, 2002: 74). Eğitim ile bireyler arası fırsat eşitliği sağlanarak sosyal adaletin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca eğitim, toplumda müşterek bir dilin oluşturulması ve rasyonel düşüncenin yaygınlaştırılmasında da oldukça etkilidir. Bu sayede bilgisizliğin sebep olduğu kötü kaynak kullanımının azaltılması, çok sayıda bireyin sistemden faydalanır hale gelmesi, gelir dağılımında iyileşmeler ile toplumsal uzlaşma ve istikrarın sağlanması gibi iktisadi kalkınma bakımından önem arz eden koşullar gerçekleştirilmiş olur (Erdoğan, 2004: 51-52). Sonuç olarak eğitim hizmeti bireysel, sosyal ve iktisadi boyutu bulunan, önemi yadsınamaz bir hizmettir ve bu hizmetin artırılarak ve niteliği geliştirilerek bireylere sunulması gerekmektedir.

Fonksiyonel sınıflandırma kapsamında yer alan eğitim hizmetleri harcama detayları şunlardır:

Okul öncesi ve ilköğretim hizmetleri; ortaöğretim hizmetleri: ortaöğretim genel programlar, mesleki ve teknik ortaöğretim, sınıflandırmaya girmeyen ortaöğretim hizmetleri; ortaöğretim sonrası mesleki eğitim hizmetleri; yükseköğretim hizmetleri: üniversiteler ve yükseköğretim hizmeti veren kurumlar, doktora eğitimi veren yükseköğretim hizmetleri; seviyeye göre sınıflandırılmayan eğitim hizmetleri; eğitime

yardımcı hizmetler; eğitime ilişkin araştırma ve geliştirme hizmetleri; sınıflandırmaya girmeyen eğitim hizmetleri.

2.4.3.1.3. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri

Sosyal risk kapsamında değerlendirilen iş kazaları, iş göremezlik, işsizlik, hastalık, yaşlılık, doğum, ölüm gibi olaylar; bireylerin gelirlerinde azaltıcı, giderlerinde ise artırıcı etkilere yol açabilmektedir (Kitapçı, 2007: 6-7). Toplumunu oluşturan tüm bireylerin gelir kaybı ve gider artışına sebep olabilecek çeşitli sosyal risklere karşı gözetilmesi amacı ile gereken tedbirlerin alınarak meydana gelebilecek zararların temin edilmesi sosyal güvenlik kavramı ile açıklanmaktadır (Korkusuz ve Uğur, 2010: 3; Şenocak, 2009: 410).

T.C. Anayasası madde 60'ta herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve devletin sosyal güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alacağı ve teşkilatı kuracağı ifade edilmiştir. Bu ifade ile sosyal güvenlik hakkının anayasal güvence altına alındığı ve devletin bu konudaki yükümlülüğü açıklanmaktadır. Anayasamızın 61. maddesinde ise harp ve vazife şehitlerinin, gazi ve malullerin, korunmaya muhtaç çocukların, sakatların ve yaşlıların sosyal güvenlik açısından ayrıcalıklı bir şekilde gözetilmesi ve bu konudaki önlemlerin alınması gerekliliği belirtilmektedir.

Bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları sosyal risklere karşı geliştirilen sosyal güvenlik sistemi, sosyal adaletin gerçekleştirilebilmesinde önemli bir yere sahiptir. İnsanların gereksinim duydukları şeyleri sadece kendilerinin sağlamaları oldukça güçtür. Bu nedenle ekonomik bakımdan daha güçlü insanların bu sisteme katkıda bulunmaları sağlanarak, toplumda bireyler arası eşitsizlikler bir nebze de olsa azaltılarak, sosyal adaletin gerçekleştirilebilmesine yardımcı olunmaktadır (Göçmen, 2018: 9-10).

Fonksiyonel sınıflandırma kapsamında yer alan sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri harcama detayları şunlardır:

Hastalık ve malullük yardım hizmetleri, yaşlılık yardımı hizmetleri, dul ve yetim aylığı hizmetleri, aile ve çocuk yardımı hizmetleri, işsizlik yardımı hizmetleri, iskân yardımı hizmetleri, sosyal güvenliği bulunmayanlara sağlanan hizmetler, sosyal güvenlik ve sosyal yardımlara ilişkin araştırma ve geliştirme hizmetleri, sınıflandırmaya girmeyen sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri.

2.4.3.2. Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Sosyal Harcamalar

Ekonomik sınıflandırma içerisinde yer alan ve sosyal harcamaların izlenmesine olanak sağlayan hane halkına yapılan transfer harcamaları; barınma, eğitim, sağlık gibi sosyal nitelikteki amaçlara ulaşmak ve cari nitelikteki harcamalara katkıda bulunmak amacı ile karşılıksız bir şekilde gerçekleştirilen ödemeleri kapsamaktadır (Özen, 2003: 207).

Ekonomik sınıflandırma kapsamında yer alan hane halkına yapılan transferlerin harcama detayları şunlardır:

Burslar ve harçlıklar: yurtiçi burslar ve harçlıklar, yurtdışı burslar ve harçlıklar, yabancı uyruklu kişilere burslar ve harçlıklar, diğer transferler; eğitim amaçlı diğer transferler: yabancı uyruklu kişilere eğitim amaçlı transferler; sağlık amaçlı transferler; yiyecek amaçlı transferler; barınma amaçlı transferler: koruyucu ailelere yardım ödemeleri, diğer barınma amaçlı transferler; tarımsal amaçlı transferler; sosyal amaçlı transferler: muhtaç ve körlere yardım, vakıf ilgililerine yapılan ödemeler, muhtaç asker ailelerine yardım; ekonomik/mali amaçlı transferler; hane halkına yapılan diğer transferler: Türk kültür varlığının korunması ve tanıtımı giderleri, siyasi tanıtma giderleri.

2.5. OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Sosyal Harcamalar

Kamu harcamaları içerisinde toplum açısından ilerletici ve korumacı özelliği ile oldukça mühim bir yere sahip olan sosyal harcamalar, bireyleri karşılaşılabilecekleri muhtemel risklere ve bu risklerin meydana getireceği olumsuz neticelere karşı koruyarak, geleceklerinin teminat altına alınması için önemi yadsınamaz bir politika olarak nitelendirilmektedir. Sosyal harcamalar, bireylerin temel gereksinimlerinin karşılanması ve yaşam seviyelerinin artmasında dinamik bir rol oynamakta ve bu sayede bireylere ekonomik ve sosyal güvence sağlanmasında etkili olmaktadır (Küçükoba, 2022: 171).

Tablo 2.2’de seçili OECD ülkeleri ile Türkiye’de 1980-2019 yılları arasında sosyal harcamaların GSYH’ye oranı gösterilmiştir.

Tablo 2.2 Seçili OECD Ülkelerinde Sosyal Harcamaların GSYH İçindeki Payının Gelişimi (1980-2019)

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2019
Almanya	21.79	22.23	21.35	25.25	25.47	26.38	26.05	25.00	25.88
Amerika Birleşik Devletleri	12.86	12.59	13.20	14.94	14.12	15.49	19.09	18.54	18.71
Belçika	23.20	25.69	24.57	25.30	23.65	25.31	28.45	29.52	28.90
Birleşik Krallık	15.59	18.18	14.90	16.64	16.92	19.28	23.33	21.51	20.62
Danimarka	20.26	19.16	21.95	25.51	23.77	25.20	29.64	29.87	28.30
Finlandiya	17.75	21.68	23.33	28.84	22.62	23.93	27.36	30.51	29.13
Fransa	20.14	25.34	24.40	28.49	27.70	28.82	31.08	31.79	30.99
Hollanda	22.96	23.48	23.68	22.08	19.00	19.92	17.47	17.60	16.08
İrlanda	15.66	20.37	16.84	17.54	12.76	15.38	23.78	14.87	13.36

İspanya	14.94	17.09	19.14	20.63	19.46	20.48	24.89	24.70	24.67
İsveç	24.49	26.59	26.85	30.19	26.46	27.13	25.91	26.17	25.45
İtalya	17.32	20.05	20.64	21.05	22.64	24.11	27.00	28.33	28.20
Lüksemburg	19.41	18.91	18.33	19.88	18.70	22.83	23.14	21.62	21.64
OECD – Toplam	14.51	16.07	16.53	18.17	17.51	18.28	20.57	20.23	20.03
Portekiz	9.52	9.83	12.22	16.02	18.48	22.30	24.52	24.05	22.61
Türkiye	2.25	1.95	3.79	3.37	7.55	10.09	12.34	11.57	11.99
Yunanistan	9.86	15.37	15.72	16.60	17.77	19.53	24.81	25.38	24.02

Kaynak: OECD Sosyal Harcamalar Veri Tabanı (SOCX)

Seçili OECD ülkelerinde 1980-2019 dönemine ilişkin sosyal harcama istatistiklerinin bulunduğu Tablo 2.2'ye bakıldığında 1980'den günümüze OECD genelinde sosyal harcamaların artış eğiliminde olduğu görülmektedir. OECD toplam sosyal harcamalarının GSYH içindeki payı 1980 yılında %14,51 olarak gerçekleşmişken, bu oran %5,52'lik bir artış göstererek 2019 yılında %20,03 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de 1980 yılında sosyal harcamaların GSYH'ye oranı %2,25 iken, bu oran %9,74 artarak 2019 yılında %11.99 düzeyine ulaşmıştır. OECD genelinde sosyal harcamalarda görülen artış eğiliminin Türkiye için de geçerli olduğunu ifade etmek mümkündür. Ancak 2019 yılında gerçekleştirilen sosyal harcamaların GSYH içerisindeki payının OECD ortalamasına kıyasla %8,04 daha düşük olması, ülkemizde sosyal harcamaların gelişim göstermesi gereken bir kamu harcaması olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.3'te Türkiye'de 2012-2021 yılları arasında sosyal harcamalar ile ilgili daha detaylı bilgiye yer verilmiştir.

Tablo 2.3 Türkiye'de 2012-2021 Yılları Arasında Kamu Kesimi Sosyal Harcamaları

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Cari Fiyatlarla-Milyon TL										
Eğitim	60.1 55	68.4 38	79.5 98	91.2 87	108. 862	119. 397	141. 818	161. 805	170. 315	211.9 57
Sağlık	61.6 67	69.5 44	77.1 89	86.1 85	98.5 51	114. 919	134. 182	164. 480	207. 371	292.0 57
Sosyal Koruma	127. 461	146. 398	164. 618	192. 688	236. 152	262. 793	337. 610	412. 292	510. 935	594.5 62

Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	112.312	129.216	145.670	168.268	207.485	232.139	301.110	368.995	447.285	508.402
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	12.948	14.983	16.543	21.810	25.897	28.019	32.955	39.147	59.038	79.039
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	2.201	2.199	2.406	2.610	2.771	2.635	3.545	4.150	4.613	7.121
TOPLAM	249.283	284.381	321.405	370.160	443.565	497.108	613.611	738.578	888.621	1.098.576
GSYH'ye Oranı - Yüzde										
Eğitim	3,8	3,8	3,9	3,9	4,1	3,8	3,8	3,8	3,4	2,9
Sağlık	3,9	3,8	3,8	3,7	3,8	3,7	3,6	3,8	4,1	4,0
Sosyal Koruma	8,1	8,0	8,0	8,2	9,0	8,4	9,0	9,6	10,1	8,2
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	7,1	7,1	7,1	7,2	7,9	7,4	8,0	8,6	8,9	7,0
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	1,2	1,1
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
TOPLAM	15,8	15,6	15,6	15,7	16,9	15,9	16,3	17,1	17,6	15,2

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB)

Tablo 2.3.'te T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) tarafından yayınlanan kamu kesiminin gerçekleştirdiği sosyal harcamalara ilişkin veriler yer almaktadır. OECD verilerine göre 2019 yılında Türkiye'de sosyal harcamaların GSYH içerisindeki payı %11,99 iken, bu oran SBB verilerine göre %17,1'dir. Farklılığın temel sebebi ise sosyal harcamaların sınıflandırılmasında kullanılan metotlardan kaynaklanmaktadır.

Tablo 2.3'te kamu kesimi tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamalar; eğitim, sağlık ve sosyal koruma başlıkları altında sınıflandırılmıştır. 2012-2021 yılları süresince eğitim, sağlık ve sosyal koruma hizmetlerine ayrılan tutarda artış gerçekleştiği gözlenmektedir.

Tablo incelendiğinde: 2012 yılında 60.155 milyon TL olarak gerçekleşen eğitim harcamaları, 2021 yılında 211.957 milyon TL'ye yükselmiş ve on yıl içerisinde %252 oranında bir artış gerçekleşmiştir. 2012 yılında 61.667 milyon TL'den 2021 yılında 292.057'ye bir artış meydana gelen sağlık harcamalarında %373 oranında bir sıçrama yaşandığı görülmektedir. Sosyal koruma harcamalarında ise 2012 yılında 127.461 milyon TL olarak gerçekleşen tutar, 2021 yılında 594.562 milyon TL olarak gerçekleşerek on yıl sonunda %366 oranında bir artış göstermiştir. Kamu kesimi tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamaların toplamı ise 2012

yılında 249.283 milyon TL iken, bu tutar 1.098.576 TL'ye yükselmiş ve %340 oranında bir artış söz konusu olmuştur.

Kamu kesimi tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamaların GSYH'ye oranına bakıldığında, 2012 yılında %15,8 olan oranın yıllar içerisinde değişkenlik göstererek 2021 yılında %15,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Kamu kesimi sosyal harcamalarını oluşturan eğitim, sağlık ve sosyal koruma kalemleri arasındaki dağılıma bakıldığında ise doğrudan gelir desteği ödemeleri, emekli aylıkları ve diğer harcamalar ile sosyal yardım ve primsiz ödemeler toplamının oluşturduğu sosyal koruma harcamalarının eğitim ve sağlık harcamalarına göre bütçeden daha çok pay aldığı görülmektedir.

Değişen demografik ve iktisadi gelişmelere göre sosyal harcamaları tasarlamak, sosyal devlet adı altında merkezi hükümetin asli görevlerinden biri olarak görülmektedir (Balseven, 2017). Bununla birlikte halka daha yakın olan ve yerelden hizmet sunmada etkin rol üstlenen belediyeler kanalıyla gerçekleştirilen sosyal harcamaları ortaya koymak, sunulan hizmetlerin yerelin ihtiyaçlarına uygunluğunu tespit etmek oldukça önem taşımaktadır. Karmaşık bütçe rakamlarının anlaşılabilirliği artırılarak bu harcamaların görünür hale getirilmesi, yerel halkın talebinin şekillenmesine ve hizmet kalitesinin artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu amaçla izleyen bölümde Antalya ili Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyeleri özelinde sosyal harcamalara ilişkin veriler ayrıntılı irdelenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL HARCAMALAR PERSPEKTİFİNDE KEPEZ VE MURATPAŞA İLÇE BELEDİYELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Türkiye’de Mahalli İdarelerde Bütçeleme Süreci

1982 Anayasası madde 127’ye göre Türkiye’de mahalli idareler, il, belediye veya köy sınırları içinde yaşayan halkın mahalli müşterek nitelikteki gereksinimlerinin karşılanması amacıyla kuruluş esas ve ilkeleri ile karar organları kanunla açıklanan, seçmenlerin seçimleri sonucu oluşturduğu kamu tüzel kişileridir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanununda ise mahalli idareler, sorumlulukları belirli hizmetler ve coğrafi alan ile sınırlanmış kamusal etkinlik gösteren belediye, il özel idaresi ile bunlara bağlı veya bunlar tarafından kurulan veya üye olunan birlik ve idarelerdir.

Mahalli idarelerde bütçe hazırlanırken; devlet bütçesinin içerik, hazırlanma ve uygulanma esaslarının detaylı bir şekilde düzenlendiği ve yasal ilkelerinin belirlendiği Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile mahalli idarelerin görev, teşkilat ve bütçelerinin düzenlendiği İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu ve Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği esas alınmaktadır.

Yapılan çalışmada mahalli idarelerde bütçeleme süreci kapsamında belediyeler ele alınmıştır.

3.1.1. Belediyelerde Performans Esaslı Bütçeleme ve Bütçe Hazırlama Süreci

Belediyelerin temel hedefi buldukları yerleşim yerlerindeki müşterek nitelikteki yerel ihtiyaçları karşılamaktır. Bu hedefi gerçekleştirmek üzere kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması, performans esaslı bütçeleme (PEB) sistemini ortaya çıkarmış (Dumanoğlu, 2011: 45) ve bu sistem, 2008 yılı itibari ile genel yönetim kapsamında yer alan kamu idarelerinde uygulanmaya başlanmıştır. Performans yönetimi anlayışının bir parçası olan PEB, kuruluşun vizyon ve misyonuna uygun şekilde belirlenen amaçlarına ulaşmasını sağlamak için kaynakların paylaşımını hedefleyen ve performans ölçümü yaparak kuruluşun bu amaçlara ne ölçüde ulaşabildiğini gösteren bir bütçeleme sistemidir (Tüğen vd., 2007: 36). PEB sisteminde kaynakların etkin ve verimli olarak kullanılmasının beraberinde mali disiplin, mali saydamlık ve hesap verilebilirliğin sağlanması amaçlanmaktadır (Malkoç, 2022: 593).

Faaliyet raporları, performans programları ve stratejik planlar PEB sisteminin ana unsurları arasında yer almaktadır. Performans programları ve stratejik planlar aracılığıyla kamu kuruluşlarının öncelikli politika hedefleri ve bu hedeflerin kaynak gereksinimleri arasında

bağlantı oluşturulmakta iken; faaliyet raporları vasıtası ile bu hedeflere ilişkin gerçekleştirmeler kamuoyuna duyurulmaktadır (T.C. Maliye Bakanlığı, 2019: 2).

PEB uygulamaları ile uluslararası ölçütlerde istatistikî veriler üretilmesi ve kıyaslamalar yapılmasına olanak sağlayan analitik bütçe sınıflandırma sistemi beraber yorumlandığında; üst politika belgelerinde saptanan hedef ve amaçlar ile analitik bütçe sınıflandırması kapsamında hazırlanan bütçeler arasında yeterince bağlantı oluşturulmadığı, performans bilgilerinin bütçe ve karar alma süreçlerine dahil edilmediği görülmüş; PEB sisteminin tam olarak uygulanmadığı belirlenmiştir. PEB sisteminin daha etkili ve verimli bir biçimde uygulanması amacı ile performans esaslı program bütçe reformunun hayata geçirilmesi söz konusu olmuştur. Program bütçe, gerçekleştirilen harcamaların program sınıflandırması çerçevesinde ayrıldığı, karar alıcılara harcama üstünlüğü geliştirme hususunda bilgilerin sunulduğu ve sunulan bilgilerin kaynak tahsisinde sistematik bir şekilde kullanıldığı bütçeleme sistemini ifade etmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021: 12).

Belediyelerde bütçe çağrısı ile başlayan bütçe hazırlama süreci, Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği esas alınarak aşağıda açıklanmıştır.

Kurumlarda üst yönetici, her yıl Haziran ayının sonuna kadar stratejik plân ve performans programına uygun olarak gider bütçelerini hazırlamak üzere birimlere çağrı yapar. Birimler bütçe fişini kullanarak gerekçeli bütçe yılı gider tekliflerini ve izleyen iki yılın gider tahminleri ile ödenek cetveli ve ayrıntılı harcama programını mali hizmetler biriminin koordinasyonunda hazırlayarak hizmet gerekçesi ile birlikte Temmuz ayının sonuna kadar mali hizmetler birimine verir. Mali hizmetler birimi, diğer birimlerden gelen gider tekliflerini birleştirip, gelir bütçesini ve izleyen iki yılın gider tahminlerini hazırlayarak, bütçe ilke ve hedefleri doğrultusunda kurumun bütçe tasarısını oluşturur. Birimlerden gelen ayrıntılı harcama programları da dikkate alınmak suretiyle kurumun ayrıntılı harcama ve finansman programı hazırlanarak bütçe tasarısına eklenir. Üst yönetici tarafından gerekli inceleme ve düzeltme yapıldıktan sonra bütçe tasarısı, belediye ve bağlı idarelerde Ağustos ayının sonuna kadar encümene havale edilir. Encümene sunulan bütçe tasarısı ve izleyen iki yıla ait gelir ve gider tahminleri ile bir önceki yıla ve içinde bulunulan yıla ait bütçe gerçekleştirmeleri, Bakanlıkça belirlenecek şekil ve içerikte Eylül ayının ilk haftası içinde, 5018 sayılı Kanun uyarınca merkezi yönetim bütçe tasarısına eklenmek üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir. Encümene havale edilen bütçe tasarısı incelenip encümen görüşü ile birlikte en geç Eylül ayının son haftası içinde üst yöneticiye verilir. Encümen tarafından görüşülerek üst yöneticiye sunulan bütçe tasarısı, büyükşehir ilçe Belediyelerinde Ekim ayı toplantısında görüşülmek üzere Ekim ayının birinci gününden önce; büyükşehir belediyeleri ve diğer belediyelerde ise Kasım ayı toplantısında görüşülmek üzere Kasım ayının birinci gününden önce meclise sunulur. Büyükşehir ilçe belediye meclisleri Ekim ayı toplantısının ilk oturumunda, büyükşehir ve diğer belediye meclisleri ise Kasım ayı toplantısının ilk oturumunda bütçe tasarısını, incelenmek üzere plan ve bütçe komisyonuna havale ederler. Meclisin bütçe görüşmesine rastlayan toplantı süresi plan ve bütçe komisyonu toplantı süresi de dâhil olmak üzere en çok yirmi gündür. Meclis bu süre içinde bütçeyi görüşüp karara bağlar. Kabul edilen bütçe, mali yılbaşından itibaren yürürlüğe girer.

3.2. Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Harcamalarının Analizi

Bu bölümde Türkiye’de belediyelerin gerçekleştirdiği sosyal harcamaları, ilk olarak toplam tutar üzerinden değerlendirilecek; ardından büyükşehir ve büyükşehir dışındaki il belediyeleri ile ilçe ve belde belediyeleri tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamaların gelişimi 2018-2022 dönemi için analiz edilecektir.

Türkiye’de belediyelerin harcamaları toplamı Tablo Ek 1’de yer almaktadır. Tablo Ek 1 verilerinden yararlanılarak hazırlanan Tablo 3.1’de 2018-2022 yılları arasında belediyelerin sosyal harcamalarının toplam harcamalarına oranla gelişimine yer verilmiştir.

Tablo 3.1 Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

Yıllar	Harcama Tutarı Toplamı (TL)	Sosyal Harcama Tutarı (TL) (Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri Toplamı)	Sosyal Harcamaların Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)
2018	132.004.672	3.958.258	2,99
2019	123.349.928	4.218.514	3,41
2020	134.559.344	5.183.313	3,85
2021	183.962.486	7.492.541	4,07
2022	397.489.254	14.607.553	3,67

Kaynak: Tablo Ek 1 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.1’e bakıldığında 2018 yılında toplam bütçe içerisindeki payı %2,99 olan sosyal harcamaların, beş yıllık süre zarfı sonunda artış göstererek bu payın 2022’de %3,67’ye yükseldiği görülmektedir.

Sosyal harcamaları oluşturan sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri kalemlerine ait harcamalar Tablo 3.2’de değerlendirilmiştir.

Tablo 3.2 Türkiye’de Belediyelerin Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

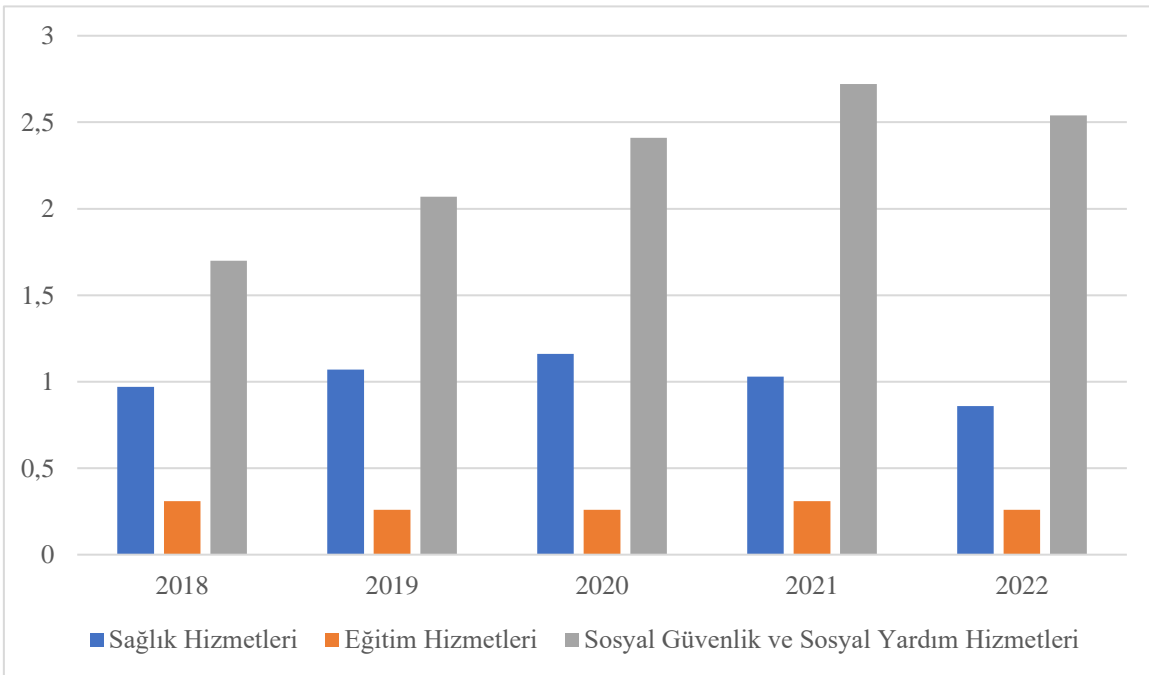
Yıllar	Harcama Tutarı Toplamı (TL)	Sağlık Hizmetleri		Eğitim Hizmetleri		Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	
		Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)
2018	132.004.672	1.284.464	0,97	417.706	0,31	2.256.088	1,70
2019	123.349.928	1.328.285	1,07	332.373	0,26	2.557.856	2,07
2020	134.559.344	1.571.275	1,16	358.099	0,26	3.253.939	2,41

2021	183.962.486	1.900.723	1,03	576.946	0,31	5.014.872	2,72
2022	397.489.254	3.440.207	0,86	1.051.807	0,26	10.115.539	2,54

Kaynak: Tablo Ek 1 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.2'ye bakıldığında sağlık hizmetleri ile sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri harcama tutarlarında artış gerçekleştiği görülmektedir. Sosyal harcama kalemlerinin bütçe içindeki paylarına bakıldığında ise sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri haricinde azalış gerçekleşmiştir.

2018 yılında sağlık hizmetleri kaleminde 1.284.464 TL olarak harcanan tutar, 2022 yılında %167,83 artarak 3.440.207 TL'ye ulaşmıştır. Sağlık hizmeti harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı ise 2018 yılında %0,97 iken, bu pay 2022 yılında %0,86 olarak düşüş gerçekleşmiştir. 2018 yılında 417.706 TL olarak gerçekleşen eğitim hizmetleri harcamalarının 2022 yılında %151,80 artarak 1.051.807 TL'ye yükseldiği; 2018 yılında %0,31 olan eğitim hizmetleri harcamalarının toplam harcamalar içindeki payının ise 2022 yılında %0,26 olduğu görülmektedir. Son olarak sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine ilişkin harcama tutarı 2018 yılında 2.256.088 TL, 2022 yılında ise %348,36'lık artışla 10.115.539 TL olarak gerçekleşmiştir. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı 2018 yılında %1,70 iken, bu pay 2022 yılında %2,54'e yükselmiştir.

Grafik 3.1 Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

Türkiye’de belediyelerin sosyal harcama kalemlerinin toplam harcamalara oranla gelişim endeksinin yer aldığı Grafik 3.1’de 2018-2022 yılları itibarı ile Türkiye’de belediyeler tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamalar içinde en fazla sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri harcamalarına ağırlık verildiği, bu harcamaları sırası ile sağlık ve eğitim hizmetleri harcamalarının takip ettiği görülmektedir.

Türkiye’de büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir dışındaki il belediyelerinin fonksiyonel sınıflandırmaya göre toplam harcamaları Tablo Ek 2 ve Ek 3’te yer almaktadır. Tablo Ek 2 ve Ek 3’ten yararlanılarak hazırlanan Tablo 3.3’te 2018-2022 döneminde büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir dışındaki il belediyelerinin toplam sosyal harcamaları değerlendirilmiştir.

Tablo 3.3 Türkiye’de Büyükşehir ve Büyükşehir Dışındaki İl Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

Yıllar	Harcama Tutarı Toplamı (TL)	Sosyal Harcama Tutarı (TL) (Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri Toplamı)	Sosyal Harcamaların Toplam Bütçe İçerisindeki Payı (%)
2018	75.007.112	2.757.317	3,67
2019	68.203.905	2.973.546	4,35
2020	74.273.683	3.656.014	4,92
2021	102.344.401	5.372.628	5,24
2022	228.720.306	10.259.133	4,48

Kaynak: Tablo Ek 2 ve Ek 3 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.3’ e göre büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir dışındaki il belediyelerinin sosyal harcamalarının toplam bütçe içerisindeki payı 2018 yılında %3,67 iken, bu oranın 2022 yılında %4,48 olarak gerçekleştiği gözlenmektedir.

Tablo 3.4 Türkiye’de Büyükşehir ve Büyükşehir Dışındaki İl Belediyelerinin Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Harcamaların Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

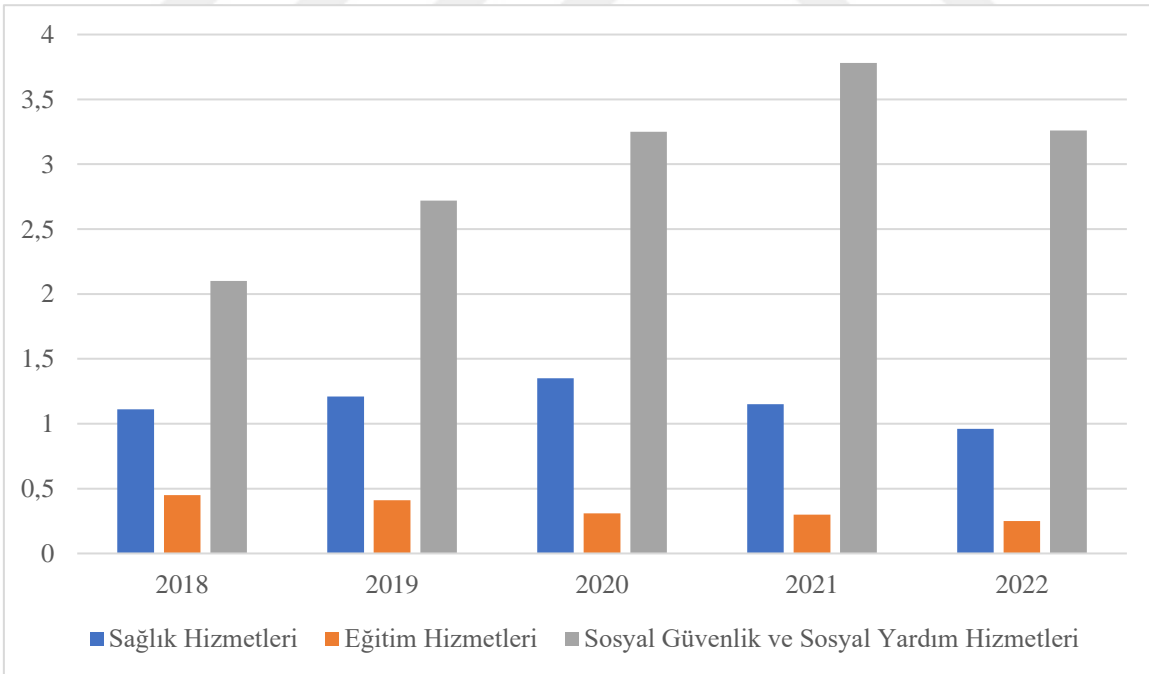
Yıllar	Harcama Tutarı Toplamı (TL)	Sağlık Hizmetleri		Eğitim Hizmetleri		Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	
		Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)
2018	75.007.112	837.017	1,11	339.258	0,45	1.581.042	2,10
2019	68.203.905	831.722	1,21	283.892	0,41	1.857.932	2,72

2020	74.273.683	1.004.859	1,35	232.594	0,31	2.418.561	3,25
2021	102.344.401	1.183.753	1,15	314.035	0,30	3.874.840	3,78
2022	228.720.306	2.216.223	0,96	582.636	0,25	7.460.274	3,26

Kaynak: Tablo Ek 2 ve Ek 3 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de büyükşehir ve büyükşehir dışındaki il belediyelerinin sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri kalemlerinde gerçekleştirdiği sosyal harcamaların değerlendirildiği Tablo 3.4’e göre; sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine ait harcamaların toplam bütçe içindeki payının 2022 yılı haricinde artış seyri gösterdiği, buna karşılık sağlık hizmetleri harcama paylarında dalgalanmaların olduğu, eğitim hizmetlerine yönelik harcama paylarında ise sürekli azalmaların yaşandığı görülmektedir.

2018 yılında sağlık hizmeti harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı %1,11 iken, bu payın 2022 yılında %0,96 olarak gerçekleştiği; eğitim hizmetleri harcamalarının toplam harcamalar içindeki payının ise 2018 yılında %0,45, 2022 yılında %0,25 olduğu görülmektedir. Son olarak 2018 yılında %2,10 olan sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik harcamaların toplam harcamalar içindeki payı, 2022 yılında %3,26’ya yükselmiştir.

Grafik 3.2 Türkiye’de Büyükşehir ve Büyükşehir Dışındaki İl Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

Büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir dışındaki il belediyelerinin 2018-2022 dönemi boyunca gerçekleştirdiği sosyal harcamalarda yaşanan gelişimin izlendiği Grafik 3.2’de

görüldüğü üzere; sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik harcamalara daha fazla ağırlık verilmiş olup, bu harcamaları sırası ile sağlık ve eğitim hizmetleri harcamaları izlemektedir.

Türkiye’de ilçe ve belde belediyelerinin harcama tutarlarının yer aldığı Tablo Ek 4 verileri kullanılarak hazırlanan Tablo 3.5’te ilçe ve belde belediyelerine ait 2018-2022 dönemi sosyal harcamalarına yer verilmiştir.

Tablo 3.5 Türkiye’de İlçe ve Belde Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

Yıllar	Harcama Tutarı Toplamı (TL)	Sosyal Harcama Tutarı (TL) (Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri Toplamı)	Sosyal Harcamaların Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)
2018	57.147.102	1.200.941	2,10
2019	55.276.284	1.244.968	2,25
2020	60.432.725	1.531.538	2,53
2021	81.843.330	2.122.937	2,59
2022	169.047.691	4.352.779	2,57

Kaynak: Tablo Ek 4 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.5’e bakıldığında ilçe ve belde belediyelerinin gerçekleştirdiği sosyal harcamaların toplam bütçe içindeki payının 2018 yılında %2,10 olduğu, 2022 yılı sonunda ise bu payın %2,57’ye yükseldiği görülmektedir.

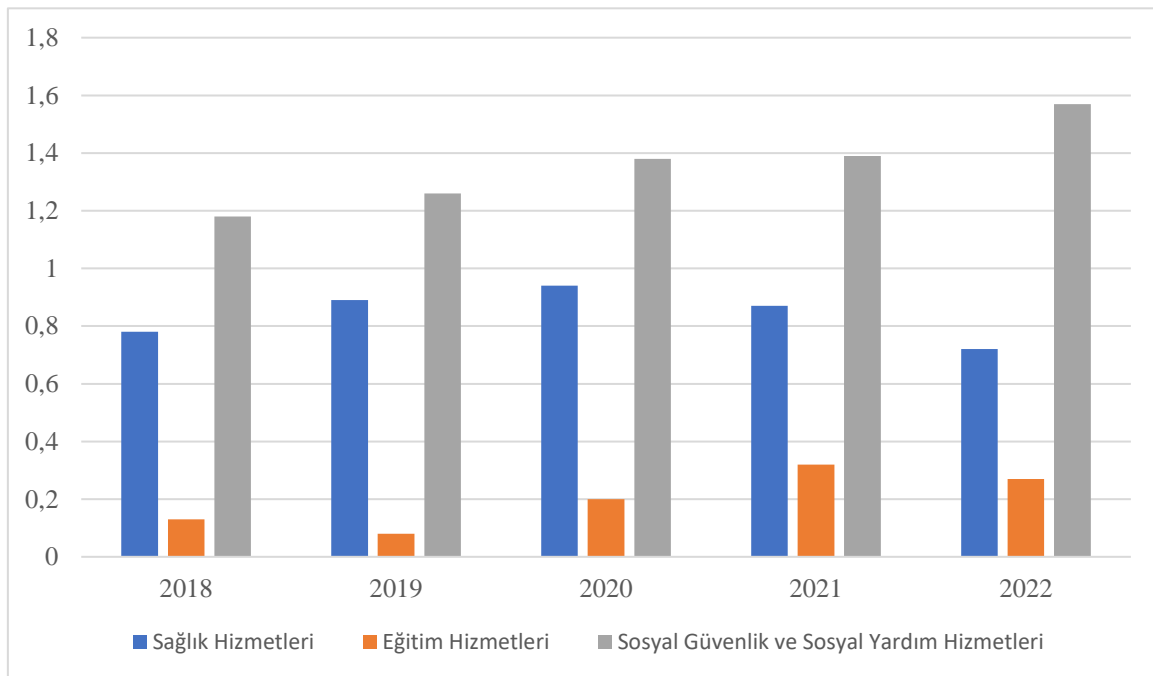
Tablo 3.6 Türkiye’de İlçe ve Belde Belediyelerinin Sağlık, Eğitim, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Harcamaların Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

Yıllar	Harcama Tutarı Toplamı (TL)	Sağlık Hizmetleri		Eğitim Hizmetleri		Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	
		Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	Harcama Tutarı (TL)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)
2018	57.147.102	447.447	0,78	78.448	0,13	675.046	1,18
2019	55.276.284	496.563	0,89	48.481	0,08	699.924	1,26
2020	60.432.725	570.655	0,94	125.505	0,20	835.378	1,38
2021	81.843.330	719.994	0,87	262.911	0,32	1.140.032	1,39
2022	169.047.691	1.228.343	0,72	469.171	0,27	2.655.265	1,57

Kaynak: Tablo Ek 4 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.6’da Türkiye’de ilçe ve belde belediyelerinin gerçekleştirdiği sosyal harcamaları oluşturan harcama kalemlerine ait bir değerlendirme yapılmıştır. Tabloya bakıldığında sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri harcamalarının toplam bütçe içindeki payının 2018-2022 dönemi boyunca sürekli artış eğiliminde olduğu; 2018 yılında %1,18 olan payın 2022 yılında %1,57’ye yükseldiği gözlenmektedir. Sağlık hizmetine yönelik gerçekleştirilen harcamaların toplam harcamalar içindeki payı 2018 yılında %0,78 iken 2022 yılında %0,72’ye düşmüştür. Eğitim hizmetleri harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı ise 2018 yılında %0,13 iken 2022 yılında %0,27’ye yükselmiştir.

2018-2022 yılları itibarı ile ilçe ve belde belediyelerinin sosyal harcamalarında izlenen gelişim seyri bir grafik yardımı ile değerlendirilecek olursa;

Grafik 3.3 Türkiye’de İlçe ve Belde Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranla Gelişimi (2018-2022)

Grafik 3.3’e bakıldığında; sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik harcamalara daha fazla önem verildiği, bu harcamaları sağlık hizmetlerine yönelik harcamaların izlediği; eğitim hizmetleri harcamalarının ise oldukça az paya sahip olduğu görülmektedir.

3.3. Antalya Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Sosyal Harcamaları

Sosyal devlet anlayışının bir gerekliliği olarak biçimlenen sosyal harcamaların önem kazanmasının ardından belediyeler, bütçelerine sosyal harcama kalemlerini dahil etmiştir. Çalışma kapsamında bu belediyeler arasında yer alan Antalya ili Kepez ve Muratpaşa ilçe

belediyelerine ait genel bilgiler verilerek, sonrasında belediyelerin 2018-2022 dönemini kapsayan sosyal harcamaları değerlendirilecektir.

3.3.1. Kurumsal Tarihçe

Antalya’da belediye hizmetlerinin temeli Osmanlı Devleti’ne dayanmaktadır. Antalya’nın Konya’ya bağlı bir sancak olduğu o dönemde belediye hizmetleri bugünkü belediye başkanı olarak ifade edilen “şehremini” tarafından üstlenilmiştir. 1913’te “Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun-ı Mukavvat” adlı kanunun çıkarılması ile belediyecilik modern anlamda yeniden düzenlenmiş, Cumhuriyet döneminde ise belediye işleri, valilerin vazife alanlarına dahil edilmiştir (<https://www.antalya.bel.tr/Kurumsal/Belediye-Tarihi>).

2 Eylül 1993 tarihinde yayınlanan 504 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yedi ilde büyükşehir belediyesi kurulmasına karar verilmiş ve Antalya Belediyesi “Antalya Büyükşehir Belediyesi” ünvanını almıştır.

1993 yılında “alt kademe belediyesi” olarak kurulan Kepez ve Muratpaşa Belediyeleri, 2008 yılında 5747 sayılı Kanun’un çıkartılması ile merkez ilçe olarak tanımlanmış ve “ilçe belediyesi” konumuna getirilmiştir.

3.3.2. Temel Politika ve Öncelikler

05.07.2008 tarihinde 26927 sayılı Yönetmelik’in Resmî Gazete’de yayımlanması ile kamu idarelerinin performans programlarını; hükümet programı, kalkınma planı, orta vadeli mali plan, orta vadeli program, stratejik plan ve yıllık programlarını esas alarak hazırladığı ifade edilmiştir. 2019-2023 dönemi On Birinci Kalkınma Planı’nda yer alan politika ve hedefler şunlardır: demokratikleşme, güçlü toplum, hukuk devleti, istikrarlı ve güçlü ekonomi, iyi yönetim, nitelikli insan, rekabetçi üretim ve verimlilik, sürdürülebilir çevre ve yaşanabilir kentler.

Bu çerçevede, Kepez Belediyesi yönetim sisteminde şeffaflık, hesap verilebilirlik ve katılımcılık ölçütleri esas alınmıştır. Yönetim sistemi, kaynakların belirlenen amaç ve hedeflerle uyum içerisinde etkili, verimli ve rasyonel bir şekilde kullanılarak vatandaşlara en iyi hizmetin sunulması için düzenlenmiştir. Kepez Belediyesi 2020-2024 dönemi stratejik planında Kepez Belediyesi temel politika ve hedefleri şu başlıklar halinde ortaya konulmuştur:

“Kurumsal politikalar, belediye hizmetlerine ilişkin politikalar, sosyal sorumluluğa ilişkin politikalar, ekonomik ve finansal işlemlere ilişkin politikalar, teknoloji kullanımına ilişkin politikalar, uluslararası ilişkilere ilişkin politikalar”.

Muratpaşa Belediyesi tarafından hazırlanan 2020-2024 dönemi stratejik planında yer verilen temel politika ve hedefleri ise;

“Ailenin güçlendirilmesi, çalışma yaşamı, çocuk, çevrenin korunması, genç, istihdam, kadın, kentsel altyapı, kültür ve sanat, nüfus, sosyal hizmet ve yardımlar, spor, sürdürülebilir çevre, şehirleşme, yaşanabilir şehirler, yaşlanma ve yoksullukla mücadele” şeklindedir.

İzleyen bölümde her iki ilçe belediyesinin söz konusu stratejik amaç, hedef ve politikalarının sosyal harcamalar açısından analizi yapılacaktır.

3.3.3. Amaç ve Hedefler

Stratejik planlama, etkinlik alanlarına yönelik hizmet ve ürünlerin belirlenerek amaç ve hedeflerin düzenlenmesi, içeriğinin oluşturulması bakımından yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Kepez Belediyesi 2020-2024 yılı stratejik planında belirlenen amaçlar arasında:

Kurumsal kapasitenin geliştirilmesinde sürekliliğin sağlanması, belediye kaynaklarının etkin olarak kullanımında sürekliliğin sağlanması, sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması, yaşanabilir kaliteli ve sürdürülebilir bir çevre oluşturulması ve halk sağlığı çalışmaları gerçekleştirilmesi, toplumsal bütünleşmenin sağlanması ve aidiyet duygusunun artırılması amacıyla sosyal belediyecilik uygulamalarının hayata geçirilmesi, sosyal yaşamın zenginleştirilmesine yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmesi, halkla ilişkilere yönelik kurumsal faaliyetler gerçekleştirilmesi, Kepez’in cazibe merkezi olma özelliğinin sürdürülmesi yer almaktadır.

Muratpaşa Belediyesi 2020-2024 yılı stratejik planında belirlenen amaçlar ise şunlardır:

Kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde, paydaşların katılımı ile insani ekipman, varlık ve kaynakları etkin kullanan, mali olarak sürdürülebilir, bilgi ve teknolojik yapısı güçlü, hukuken ve teknik açıdan güvenilir, komşular başta olmak üzere, paydaşlar ile etkin iletişim kuran bir belediye olmak; başta dezavantajlı gruplar olmak üzere, halkın yönetim ve karar mekanizmasına demokratik katılımı ile kentlilik bilinci çerçevesinde, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı ön plana çıkaran, halkın sosyal ve ekonomik düzeyini artıran, istihdam yaratan, eğitim ve sporda bilimsel, kent kaynaklarını halkın kullanımına açan, sürdürülebilir toplumsal bir belediyecilik anlayışı yürütmek; canlıların önleyici ve koruyucu sağlık hizmetleriyle yaşam kalitesini artırmak, ekolojik ve temiz bir kent oluşturarak, teknolojik çözümlerle sürdürülebilirliği sağlamak; doğa, tarih, kültür ile uyumlu, değerli, ekonomik yaşamı destekleyen, planlı, imarlı, estetik, insan odaklı, temiz, yaşam kolaylığı ve hazzı veren, sürdürülebilir bir kent yapısı ve dokusu oluşturmak; Muratpaşa’yı yenilikçi bir anlayış ile yıl boyunca aktif turizmin yaşandığı, doğal tarihi ve kültürel mirasın korunduğu, geleneksel ve modern olguların sentezlendiği, kültür ve sanat kenti yaparak ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtımını sağlamak.

3.3.4. Kepez Belediyesi Sosyal Harcamaları

Kepez Belediyesi’nin 2018-2022 dönemine ilişkin kesin hesap cetvelleri fonksiyonel ve ekonomik kod sınıflandırma açısından incelendiğinde; basın yayın ve halkla ilişkiler, fen işleri, park ve bahçeler ile sağlık işleri müdürlüğü birimleri sosyal harcamaların gerçekleştirildiği

birimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kepez Belediyesi'nin gerçekleştirmiş olduğu sosyal harcamalara Tablo 3.7'de yer verilmiştir.

Tablo 3.7 Kepez Belediyesi Sosyal Harcamaları (2018-2022)

	ÖDENEK					GERÇEKLEŞME				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
KEPEZ BELEDİYESİ										
	327.35 5.000	362.50 0.000	368.000. 000	508.00 0.000	1.234. 300.00 0	317.75 8.147	355.510. 124	335.40 8.335	496.99 9.982	1.165.8 21.811
SAĞLIK HİZMETLERİ										
Sağlık İşleri Müdürlüğü	3.192. 908	8.877. 268	13.462.7 01	15.102 .015	35.078 .840	2.966. 674,56	8.836.42 4,56	13.218 .667,4 5	14.594 .203,9 9	34.656. 2 16,89
SOSYAL GÜVENLİK VE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ										
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü	-	-	-	180.00 0	-	-	-	-	179.50 8,13	-
Fen İşleri Müdürlüğü	-	-	-	140.00 0	-	-	-	-	36.062 ,97	-
Park ve Bahçeler Müdürlüğü	-	-	-	100.00 0	-	-	-	-	60.433 ,26	-
Sağlık İşleri Müdürlüğü	-	-	-	55.000	-	-	-	-	0,00	-
HANE HALKINA YAPILAN TRANSFERLER										
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü	506.00 0	2.211. 000	3.121.10 0	3.035. 000	9.030. 000	505.36 1,63	2.204.10 9,31	3.119. 271,36	3.031. 219,16	8.971.7 61,41
TOPLAM SOSYAL HARCAMA	3.698. 908	11.088 .268	16.583.8 01	18.612 .015	44.108 .840	3.472. 036,19	11.040.5 33,9	16.337 .938,8	17.901 .427,5	43.627. 978,3
TOPLAM SOSYAL HARCAMA / BÜTÇE (%)	1,12	3,05	4,5	3,66	3,57	1,09	3,10	4,87	3,60	3,74

Kaynak: Kepez Belediyesi 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 yılları bütçe gider kesin hesap cetvelleri incelenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.7'ye bakıldığında Kepez Belediyesi'ne ait toplam sosyal harcamaların bütçeden aldığı payın 2018 yılında %1,09 iken 2019 yılında %3,10'a, 2020 yılında ise %4,87'ye

yükseldiği görülmektedir. 2021 yılında %3,60'a gerileyen bu oran 2022 yılında %3,74 olarak gerçekleşmiştir. 2018 ve 2021 yıllarında başlangıç ödeneğinin altında bir oranda harcama yapılmışken; 2019, 2020 ve 2022 yıllarında başlangıç ödeneğinden daha fazla bir gerçekleştirme söz konusu olmuştur.

Tablo 3.8 Kepez Belediyesi Sosyal Harcamalarının Bütçedeki Payı (2018-2022)

	ÖDENEK					GERÇEKLEŞME				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Sağlık Hizmetleri	3.192.908	8.877.268	13.462.701	15.102.015	35.078.840	2.966.674,56	8.836.424,56	13.218.667,45	14.594.203,99	34.656.216,89
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	-	-	-	475.000	-	-	-	-	276.004,36	-
Hane Halkına Yapılan Transferler	506.000	2.211.000	3.121.100	3.035.000	9.030.000	505.361,63	2.204.109,31	3.119.271,36	3.031.219,16	8.971.761,41
Toplam Sosyal Harcama	3.698.908	11.088.268	16.583.801	18.612.015	44.108.840	3.472.036,19	11.040.533,9	16.337.938,8	17.901.427,5	43.627.978,3
Toplam Sosyal Harcama Payı	1,12	3,05	4,5	3,66	3,57	1,09	3,10	4,87	3,60	3,74

Kaynak: Kepez Belediyesi 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 yılları bütçe gider kesin hesap cetvelleri incelenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.8'de Kepez Belediyesi sosyal harcama kalemlerinin bütçeden aldıkları paylara yer verilmiştir.

Kepez Belediyesi'nin gerçekleştirmiş olduğu sosyal harcamalar arasında eğitim hizmetleri alanında bir ödenek bulunmamaktadır. Fonksiyonel sınıflandırmada gösterilen bütçe giderleri içinde eğitim hizmetleri kaleminin olmaması, bu durumu destekler niteliktedir. Dolayısı ile gerçekleştirilen sosyal harcamaların fonksiyonel sınıflandırma kapsamında sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri ile ekonomik sınıflandırma kapsamında hane halkına yapılan transferler şeklinde yapıldığı görülmektedir.

Bütçe içindeki sosyal harcama payı 2018 yılında %1,09 iken, beş yılın sonunda %3,74'e yükselmiştir.

Tablo 3.9 Kepez Belediyesi Sosyal Harcamalarının Dağılımı (2018-2022)

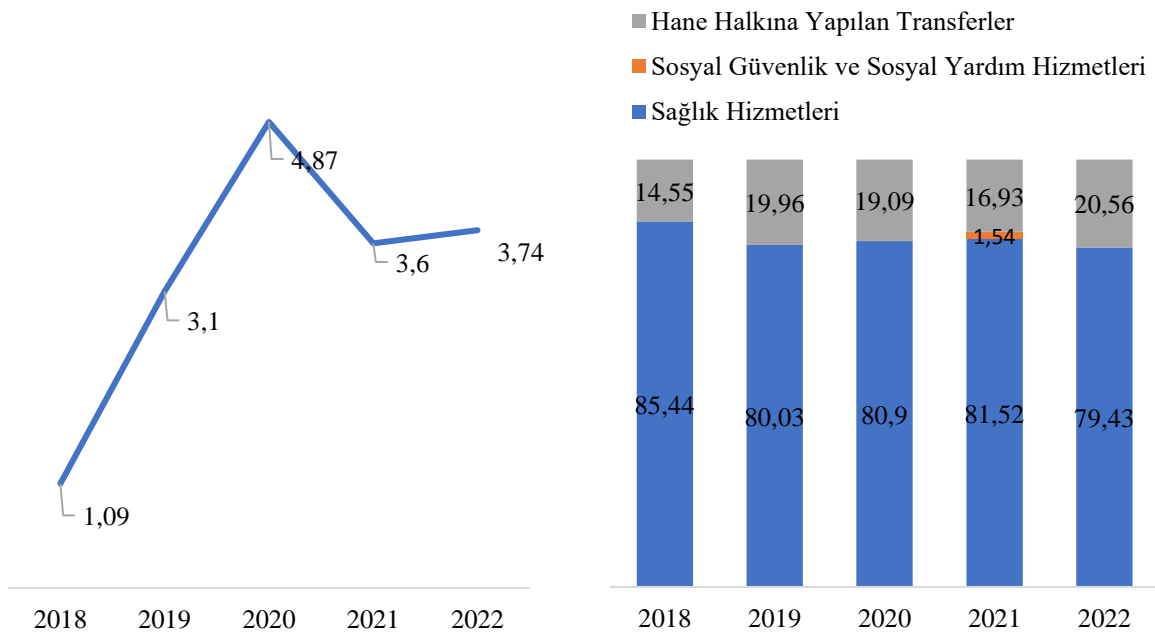
	ÖDENEK					GERÇEKLEŞME				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Sağlık Hizmetleri	86,32	80,06	81,17	81,14	79,52	85,44	80,03	80,90	81,52	79,43

Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	-	-	-	2,55	-	-	-	-	1,54	-
Hane Halkına Yapılan Transferler	13,67	19,93	18,81	16,30	20,47	14,55	19,96	19,09	16,93	20,56
Sosyal Harcama Toplamı	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Kepez Belediyesi 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 yılları bütçe gider kesin hesap cetvelleri incelenerek hesaplanmıştır.

Kepez Belediyesi'ne ait sosyal harcamaların dağılımının ele alındığı Tablo 3.9'da gerçekleştirilen sosyal harcamalar içerisinde 2018-2022 dönemi boyunca en çok payın sağlık hizmetleri alanında gerçekleştiği görülmektedir. 2018 yılında gerçekleştirilen sosyal harcamaların %85,44'ü sağlık hizmetleri alanında iken, bu oran ilgili dönem içerisinde çok fazla değişmemiş olup 2022 yılında %79,43 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında %14,55 olarak gerçekleştirilen hane halkına yapılan transferler, 2022 yılında %20,56 seviyesine ulaşmıştır. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik olarak ise 2021 yılı harici bir harcama yapılmamıştır.

Kepez Belediyesi bütçesinde yer alan sosyal harcamalara ayrılan paylar ve hizmetlerin dağılımı Grafik 3.4'te açıklanmıştır.

Grafik 3.4 Kepez Belediyesi Sosyal Harcamalarının Bütçe İçindeki Yüzdeleri ve Hizmet Dağılımı (2018-2022)

Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü	5.078.865,12	5.585.000,00	6.263.000,00	6.598.000,00	10.805.600,00	4.054.116,95	5.062.325,97	5.238.719,89	5.953.552,72	9.882.308,02
Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	19.138.380,00	17.948.100,00	21.191.000,00	22.972.000,00	32.030.036,65	14.164.006,19	16.564.307,23	19.071.392,05	21.687.653,68	28.773.876,19
TOPLAM SOSYAL HARCAMA	32.039.531,3	34.640.000,00	38.855.788,6	39.977.000,00	73.081.340,340	25.209.049,9	30.504.953,7	30.830.328,8	36.366.102,1	66.918.140
TOPLAM SOSYAL HARCAMA / BÜTÇE (%)	7,66	8,22	8,70	8,41	8,77	6,83	8,49	8,70	8,19	8,33

Kaynak: Muratpaşa Belediyesi 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 yılları bütçe gider kesin hesap cetvelleri incelenerek hazırlanmıştır.

Muratpaşa Belediyesi tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen sosyal harcamalar, toplam bütçenin %6,83'ünü oluşturmaktadır. Bu oran 2019 yılında %8,49'a, 2020 yılında %8,70'e yükselmiştir. Ancak 2021 yılında %8,19'a gerileyen bu oran, 2022 yılında %8,33 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.11 Muratpaşa Belediyesi Sosyal Harcamalarının Bütçedeki Payı (2018-2022)

	ÖDENEK					GERÇEKLEŞME				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Sağlık Hizmetleri	1.190.000,00	1.407.000,00	1.634.000,00	1.442.000,00	8.938.550,00	1.090.375,97	1.286.273,15	1.058.955,41	1.350.519,45	8.605.423,58
Eğitim Hizmetleri	4.620.658,95	6.730.000,00	7.445.788,56	7.032.000,00	18.651.753,35	4.389.870,72	5.558.731,57	4.065.933,86	5.871.795,35	17.347.213,06
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	26.228.872,3	26.503.000,00	29.776.000,00	31.503.000,00	45.491.036,7	19.728.803,2	23.659.949	25.705.439,5	29.143.787,3	40.965.503,4
Toplam Sosyal Harcama	32.039.531,3	34.640.000,00	38.855.788,6	39.977.000,00	73.081.340,340	25.209.049,9	30.504.953,7	30.830.328,8	36.366.102,1	66.918.140
Toplam Sosyal Harcama Payı	7,66	8,22	8,70	8,41	8,77	6,83	8,49	8,70	8,19	8,33

Kaynak: Muratpaşa Belediyesi 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 yılları bütçe gider kesin hesap cetvelleri incelenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.11'e bakıldığında; Muratpaşa Belediyesi'nin sosyal harcama kalemlerinin tamamında harcama gerçekleştirdiği ve bu harcamalara bütçeden ayrılan payın ise 2018 yılında %6,83, 2022 yılında %8,33 olduğu gözlenmektedir.

Muratpaşa Belediyesi'nin gerçekleştirdiği sosyal harcamaların dağılımına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

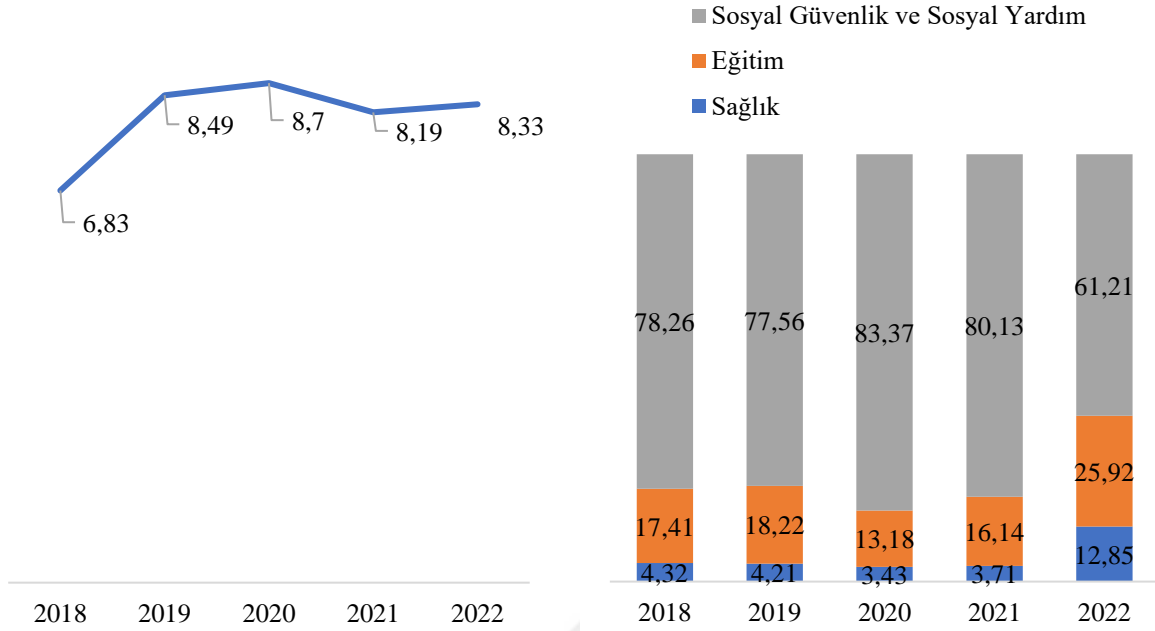
Tablo 3.12 Muratpaşa Belediyesi Sosyal Harcamalarının Dağılımı (2018-2022)

	ÖDENEK					GERÇEKLEŞME				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Sağlık Hizmetleri	3,7	4,06	4,20	3,60	12,23	4,32	4,21	3,43	3,71	12,85
Eğitim Hizmetleri	14,42	19,42	19,16	17,59	25,52	17,41	18,22	13,18	16,14	25,92
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	81,86	76,50	76,63	78,80	62,24	78,26	77,56	83,37	80,13	61,21
Sosyal Harcama Toplamı	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Muratpaşa Belediyesi 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 yılları bütçe gider kesin hesap cetvelleri incelenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.12'de görüldüğü üzere 2018-2022 dönemi itibarı ile sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri alanında yapılan harcamaların, sosyal harcama kalemleri açısından en fazla paya sahip olan harcama kalemi olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki 2018 yılında yapılan sosyal harcamaların %78,26'sı, 2022 yılında ise %61,21'i sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri alanında gerçekleştirilmiştir. Bu alandaki harcamaları eğitim hizmetleri harcamaları izlemekte iken, sağlık hizmetlerine yönelik harcamaların en az paya sahip olduğu görülmektedir.

Muratpaşa Belediyesi'nin gerçekleştirdiği sosyal harcamalar, bir grafik yardımı ile değerlendirilecek olursa;

Grafik 3.5 Muratpaşa Belediyesi Sosyal Harcamalarının Bütçe İçindeki Yüzdeler ve Hizmet Dağılımı (2018-2022)

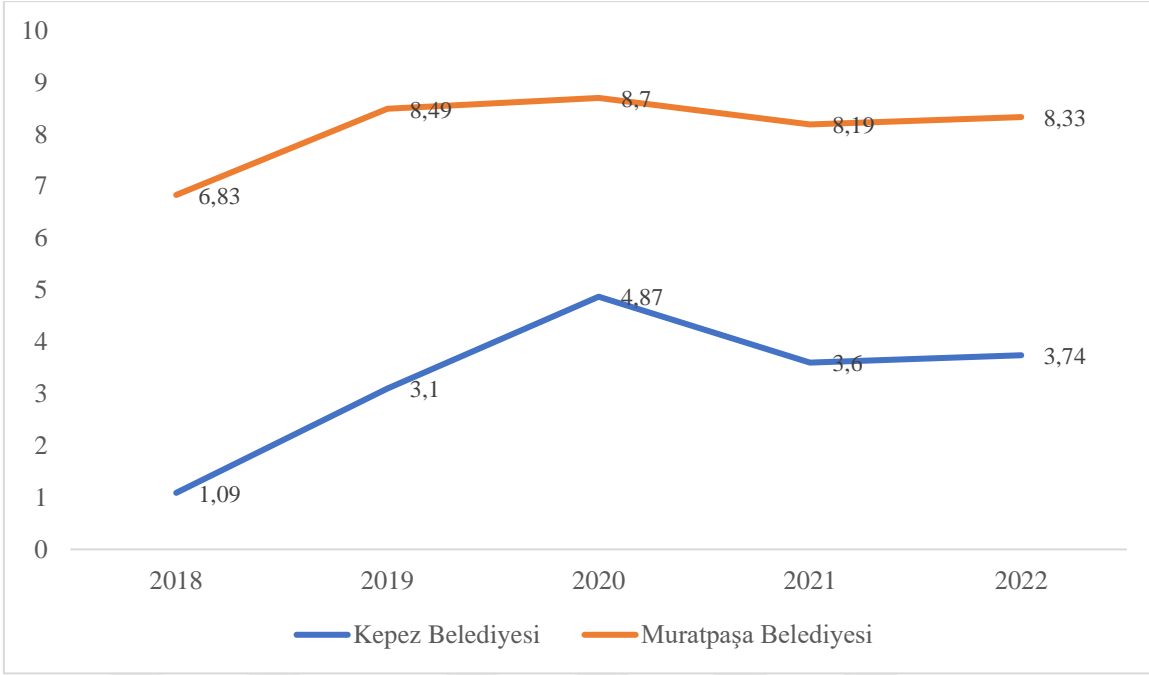
Grafik 3.5'e bakıldığında; Muratpaşa Belediyesi'nin 2018-2022 yılları içinde sosyal harcamalarının önemli bir bölümünün sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik yapılan harcamalardan oluştuğu, eğitim ve sağlık hizmetleri alanlarındaki harcama paylarının ise oldukça düşük seviyede gerçekleştiği görülmektedir.

3.3.6. Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Karşılaştırılması

Antalya ili Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyelerinin gerçekleştirdiği sosyal harcamaların analiz edildiği bu çalışmada, bazı sorun ve farklılıkların olduğu görülmektedir. En temel sorun: belediyelerin idari birimlerinde farklılıkların bulunması ve bu birimlerin görev tanımları ile gerçekleştirdikleri harcamalar arasında uyumlu bir bağlantının olmaması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Kepez Belediyesi ve Muratpaşa Belediyesi'nde sosyal harcamaları gerçekleştiren birimler birbirinden farklıdır. Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyelerine bağlı faaliyet gösteren fen işleri müdürlüğü ile park ve bahçeler müdürlüklerinin görev tanımları ile sosyal harcamalar kapsamında gerçekleştirdikleri harcamaları arasında aktif bir bağlantı bulunmamaktadır. Ayrıca 2018-2022 dönemi boyunca Muratpaşa Belediyesi'nin bütçesinden sosyal yardım ve sosyal güvenlik hizmetleri kaleminde park ve bahçeler müdürlüğüne 1000 TL ödenek ayırdığı fakat hiçbir harcama gerçekleştirmediği görülmektedir.

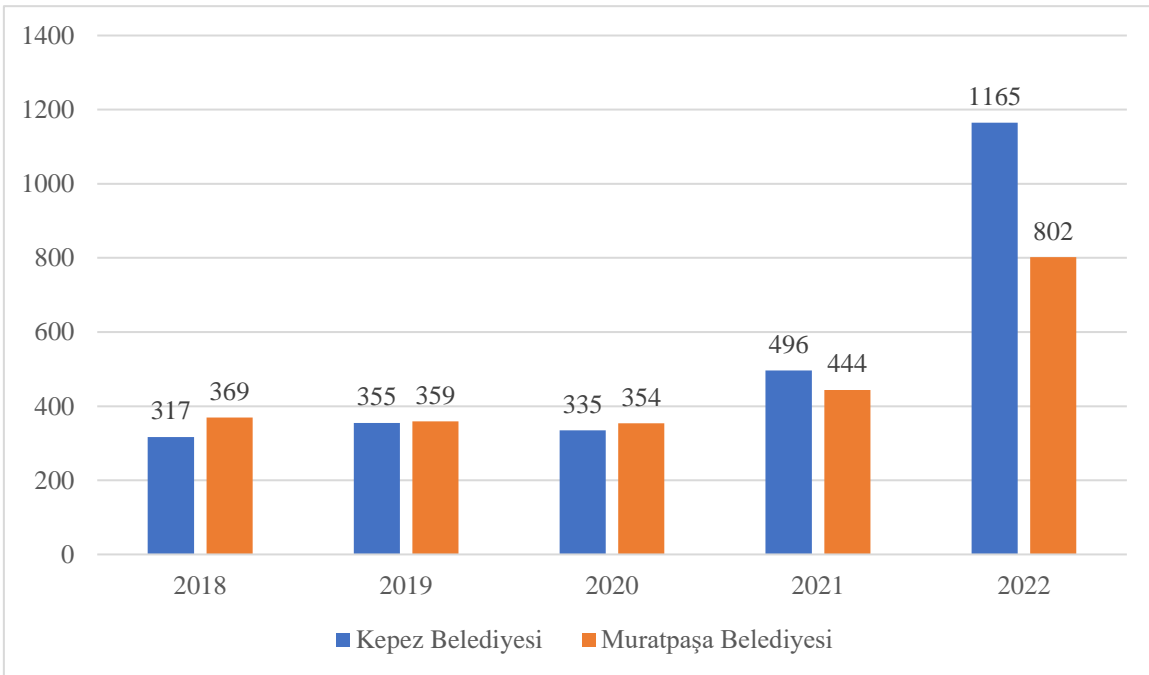
Grafik 3.6'da Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyelerinin 2018-2022 döneminde gerçekleştirdikleri sosyal harcamaların bütçe içindeki paylarına yer verilmiştir.

Grafik 3.6 Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Sosyal Harcamalarının Bütçedeki Payı

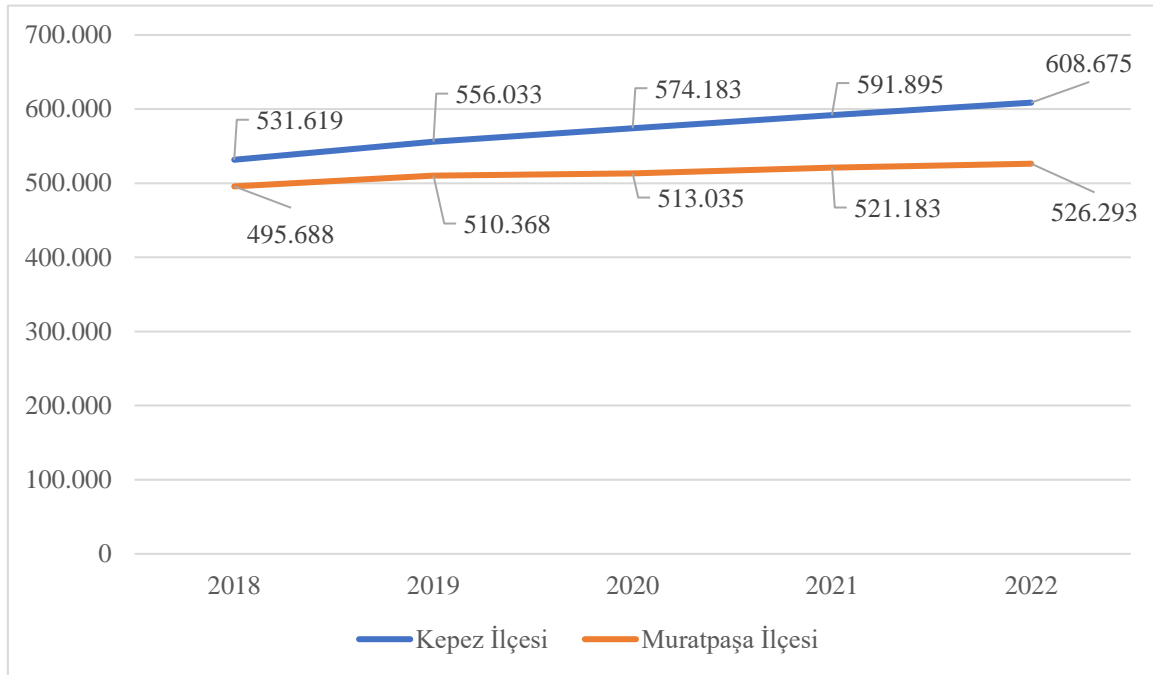
Grafik 3.6'ya bakıldığında Muratpaşa Belediyesi'nin bütçesinden sosyal harcamalara daha fazla pay ayırdığı; Kepez Belediyesi tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamaların bütçedeki payının ise Muratpaşa Belediyesi'ne kıyasla çok daha düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Öyle ki 2022 yılı itibarıyla Kepez Belediyesi'nin sosyal harcamalara yönelik olarak bütçeden ayırdığı pay, Muratpaşa Belediyesi'nden %4,59 daha azdır.

Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyelerinin bütçeleri, Grafik 3.7'de gösterilmiştir.

Grafik 3.7 Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyelerinin Bütçeleri (Milyon TL)

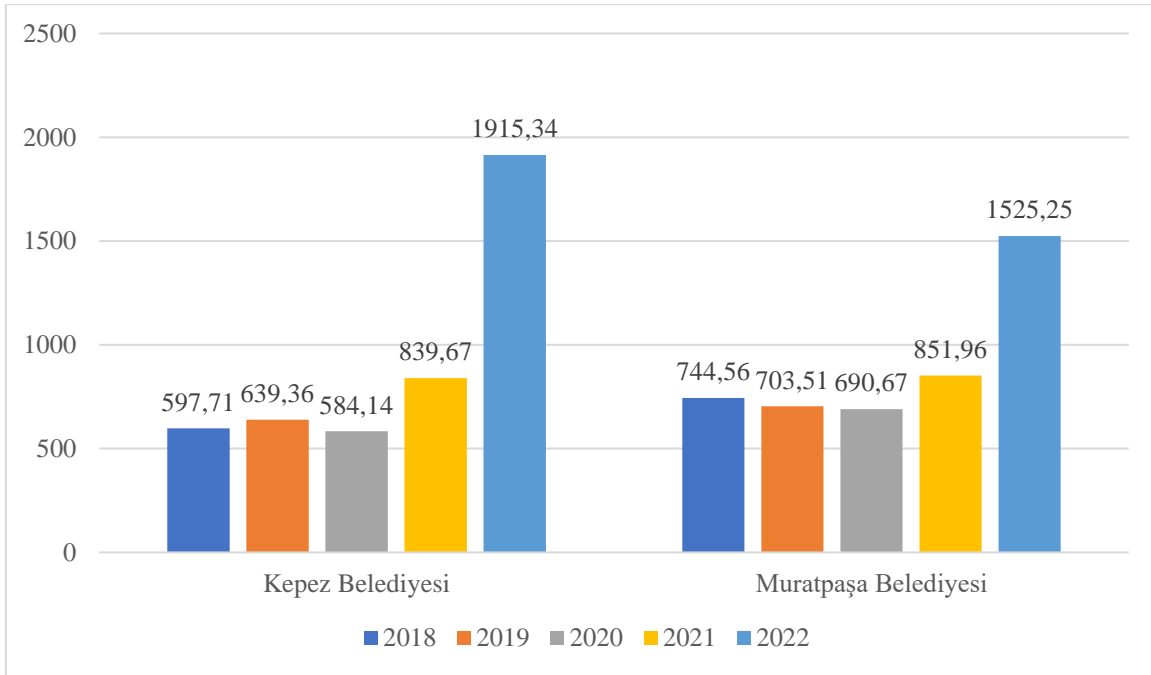
Grafik 3.7’de 2018, 2019, 2020 yıllarında en yüksek bütçeye sahip belediyenin Muratpaşa Belediyesi; 2021 ve 2022 yıllarında ise Kepez Belediyesi olduğu görülmektedir.

Grafik 3.8 Kepez ve Muratpaşa İlçeleri Nüfusu

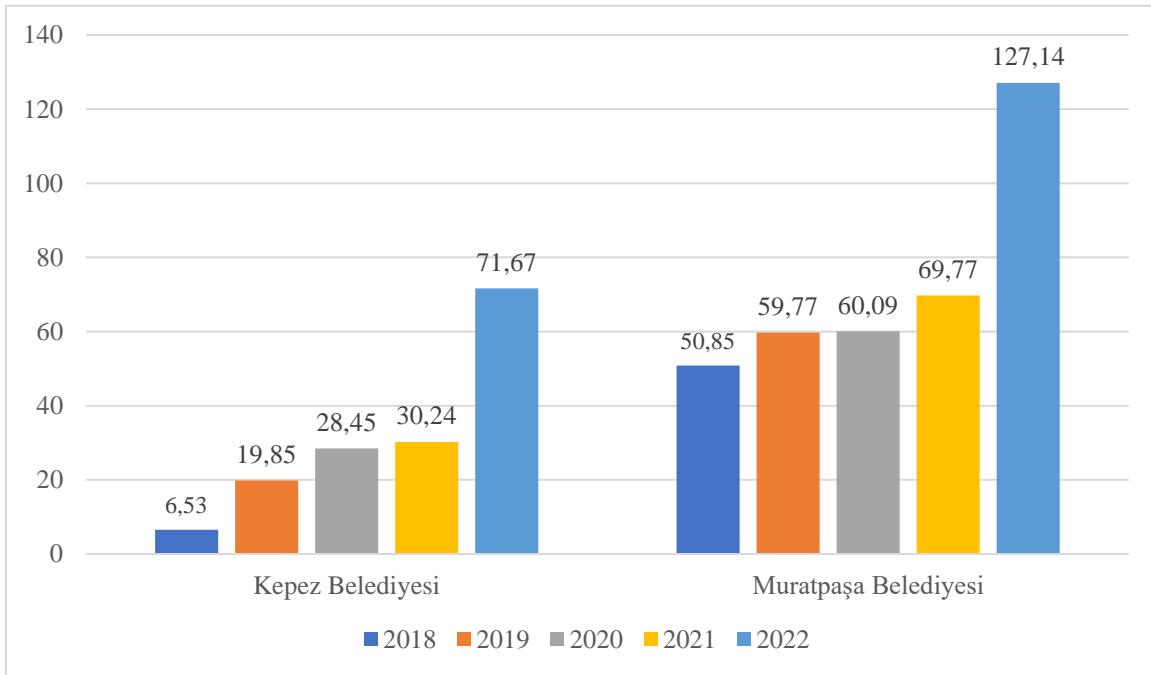
Grafik 3.8’de yer alan Kepez ve Muratpaşa ilçelerine ait nüfus verilerine bakıldığında; 2018-2022 dönemi boyunca Kepez ilçe nüfusunun, Muratpaşa ilçe nüfusundan daha çok olduğu görülmektedir. TÜİK istatistiklerine göre: 2022 yılında Kepez ilçe nüfusuna kayıtlı 608.675 kişi, Muratpaşa ilçe nüfusuna kayıtlı 526.293 kişi bulunmaktadır.

Kepez ve Muratpaşa ilçelerine ait nüfus verilerinden yararlanılarak hazırlanan; Grafik 3.9’da kişi başına düşen belediye harcamalarına ilişkin rakamlar, Grafik 3.10’da ise kişi başına düşen sosyal harcamalara ilişkin rakamlar açıklanmıştır.

Grafik 3.9 Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyeleri Kişi Başına Düşen Belediye Harcamaları Tutarı (TL)

Grafik 3.9'a bakıldığında; 2018, 2019, 2020, 2021 yıllarında Muratpaşa Belediyesi'nin kişi başına düşen harcama tutarının Kepez Belediyesi'nden fazla olduğu görülmektedir. Ancak 2022 yılında kişi başına düşen belediye harcama tutarı, Muratpaşa Belediyesi'nde 1525,25 TL olarak gerçekleşmişken; Kepez Belediyesi'nde bu tutar 1915,34 TL olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 3.10 Kepez ve Muratpaşa İlçe Belediyeleri Kişi Başına Düşen Sosyal Harcama Tutarı (TL)

Grafik 3.10’da yer alan kiři bařına dūřen sosyal harcama tutarlarına bakıldıęında; 2018-2022 dōnemi sūresince Muratpařa Belediyesi’nin Kepez Belediyesi’nden daha fazla harcama gerçekleřtirdięi gōr÷lmektedir. 2022 yılında Kepez Belediyesi’nin kiři bařına dūřen harcama tutarı 71,67 TL iken; bu tutar Muratpařa Belediyesi’nde 127,14 TL’dir.

Yapılan analizlerin sonucunda; Muratpaşa Belediyesi tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamaların bütçedeki payının Kepez Belediyesi’nden daha yüksek olması, yerel düzeyde Muratpaşa Belediyesi’nin daha güçlü bir sosyal devlet anlayışını temsil ettiğini göstermektedir.

SONUÇ

Devletlerin asli görevi, adaletin sağlanması ve ulusal sınırların korunması iken; tarih boyunca meydana gelen savaş, doğal afet, kriz vb. olumsuz olaylar sonucunda dünya seyri değişime uğramış ve bu durum devletlerin benimsedikleri rol ve fonksiyonları dönüştürerek sosyal devlet anlayışının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Sosyal devlet anlayışında piyasa ekonomisinde meydana gelen başarısızlık ve yetersizliklerin sona erdirilmesi, sosyal refahın artırılması hedeflenmektedir. Devlet bu hedeflere ulaşabilmek için ekonomiye etkin ve kapsamlı müdahalelerde bulunarak çeşitli politikalar uygulamaktadır. Sosyal devlet anlayışı gereğince uygulanan politikalar arasında yer alan sosyal harcamalar, toplum refahının iyileştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Dünyada sosyal harcamaların izlendiği ve istatistiki verilerin derlendiği üç temel metodolojik yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler: SOCX, ESSPROS ve SPERS yöntemleridir. Bu üç yöntem arasında; sosyal risk kavramının tanımı, sosyal korumanın nasıl ve şekilde sağlanacağı konularında farklılıklar ortaya çıkmakla birlikte sosyal harcamalar kapsamında sosyal ihtiyaçları giderme ve sosyal sorunları çözümlenme olmak üzere iki esas fonksiyonun bulunduğu genel kabul görmektedir.

OECD tarafından kabul edilen sosyal harcama kalemleri: “aile yardımları, yaşlılık yardımları, engellilik ile ilgili yararlar, emeklilik maaşı ve cenaze giderleri, sağlık harcamaları, konut harcamaları, aktif iş programları, işsizlik harcamaları ve diğer sosyal politika alanlarıdır” (Adema ve Ladaque, 2009: 10). Türkiye’de bu alanlarda harcamalar gerçekleştirilmekte fakat sosyal harcamaların izlenmesinde analitik bütçe sistematğinde yer alan fonksiyonel sınıflandırma ve ekonomik sınıflandırmadan yararlanılmaktadır. Fonksiyonel sınıflandırmaya göre eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri sosyal harcama kalemlerini oluşturmakta iken; ekonomik sınıflandırma içerisindeki sosyal harcama kalemi, hane halkına yapılan transferler olarak karşılık bulmaktadır.

Asli olarak merkezi yönetim tarafından biçimlenen sosyal harcamalar, yerel yönetimler tarafından da gerçekleştirilmekte ve belediyeler yerel yönetimlerin güçlü bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan çalışmada; sosyal devletin ulaşmayı hedeflediği başlıca amaçların (adil gelir dağılımı ve yoksulluk ile mücadele, ekonomik büyüme ve kalkınma, fırsat eşitliği, sosyal denge, barış ve adaleti sağlamak, sosyal güvenlik, tam istihdam ve işsizlik ile mücadele) gerçekleştirilmesine yönelik olarak yerel düzeyde bütçede ne kadar kaynak tahsis edildiği ortaya konulmuştur.

Merkezi düzeyde olduğu gibi yerel düzeyde de sosyal devlet, yoksulluk ile mücadele etmek amacı ile kamu harcamaları, transfer harcamaları vb. mali araçlar kullanarak ekonomiye müdahalede bulunur. Başta eğitim hizmetleri alanında olmak üzere gerçekleştirdiği harcamalar ile sosyal devlet, işsizliğin ortadan kaldırılması ve tam istihdamın gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik olarak bireylerin kendi geçimlerini sağlayabilecekleri bir işte çalışmaları için gerekli olan şartları sağlayabilir. Merkezi yönetim yanında yerel yönetimlerin, eğitim ve öğretim hizmetlerine yönelik yaptığı harcamalar ile fırsat eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunulabilir. Ayrıca sosyal sigorta, yardım ve hizmetler aracılığı ile gerçekleştirilen sosyal harcamalar, kişilerin sosyal yaşamda karşılaşılabilecekleri olumsuzluklara karşı korunması ve ekonomik açıdan güçlü kılınması yönlerinden etkilidir.

Türkiye’de gerçekleştirilen sosyal harcamaların GSYH içerisindeki payının OECD ortalamasına kıyasla %8,04 daha düşük olması, ülkemizde sosyal devletin boyutunun küçük olduğunu gösterir niteliktedir. Bununla birlikte 1980-2019 yılları arasında her iki örnekte de harcamalar artış gösterirken, harcamaların artış hızı Türkiye’de daha yüksektir.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan istatistiklere bakıldığında; Türkiye’de kamu kesiminin sosyal içerikli hizmetlere yönelik gerçekleştirdiği sosyal harcamaların eğitim, sağlık ve sosyal koruma kalemlerinde sınıflandırıldığı ve sosyal koruma harcamalarına bütçeden ayrılan payın, eğitim ve sağlık harcamalarına nazaran daha çok olduğu gözlemlenmiştir. İlgili dönemde eğitim harcamalarının payı azalmıştır. Bu durum orta ve uzun vadede beşerî sermaye birikimini olumsuz yönde etkileme potansiyeli taşımaktadır.

Türkiye’de yerel yönetimlerin gerçekleştirdiği sosyal harcamalar, OECD ülkelerinin oldukça altındadır. Bunun nedeni ülkemizde bu alandaki sorumluluğun ağırlıklı olarak merkezi yönetime verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte pek çok sosyal harcama kaleminin tespitinin yerelde daha doğru gerçekleştirilebileceği dikkate alındığında; yerel yönetimlerin bu alandaki işlevinin artırılmasının yerinde olabileceği düşünülmektedir.

Türkiye’de belediyelerin sosyal harcamaları değerlendirildiğinde: sosyal harcamaların 2018 yılında toplam bütçe içindeki payı %2,99 iken; bu payın 2022’de %3,67’ye yükseldiği; sosyal harcama kalemlerinin bütçe içindeki paylarına bakıldığında ise kamu kesimi tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamalarda olduğu gibi sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik harcamalara daha çok önem verildiği, büyükşehir ve büyükşehir dışındaki il belediyeleri için de benzer bir durumun geçerli olduğu görülmüştür.

Türkiye’de ilçe ve belde belediyelerinin gerçekleştirdiği sosyal harcamalara bakıldığında: sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri ile eğitim hizmetleri harcamalarının toplam bütçe içindeki payının 2018-2022 dönemi boyunca artış eğiliminde olduğu; sağlık

hizmetine yönelik gerçekleştirilen harcamaların toplam harcamalar içindeki payının ise 2018 yılında %0,78 iken; 2022 yılında %0,72'ye düştüğü izlenmiştir.

Çalışmaya konu olan Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyeleri tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamalar analiz edildiğinde; her iki belediyenin idari birimleri arasında yer alan fen işleri müdürlüğü ile park ve bahçeler müdürlüklerinin görev tanımları ile gerçekleştirdikleri sosyal harcamalar arasında bir uyum bulunmadığı saptanmıştır. Bu durum bütçe uygulamalarını izlemeyi zorlaştırmaktadır.

Belediyelerin bütçelerinden sosyal harcamalara ayrılan ödenekleri ile bütçe gerçekleştirmeleri arasında farklılıkların bulunması, bütçe hazırlama sürecinde bütçe harcama ve gelir tahminlerinin daha dikkatli analiz edilmesini gerekli kılmaktadır.

Belediyelerin sosyal harcamalarının izlenebilmesi için gerekli olan bütçe kesin hesap cetvelleri, faaliyet raporları, performans programları ve stratejik planları açık, şeffaf ve anlaşılabilir bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Bu bağlamda Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyelerinin stratejik planları, performans programları ve faaliyet raporları kurumsal internet sitelerinde yer almasına rağmen bütçe kesin hesap cetvellerine ilişkin belgelerin paylaşılmadığı görülmüştür. Bu durumun, bütçe uygulamalarının şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri açısından uygun olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılabilir.

Kepez ve Muratpaşa belediyelerine ait 2020-2024 dönemi stratejik planları karşılaştırıldığında; Muratpaşa Belediyesi'nin sosyal harcamalara daha fazla önem verdiği görülmektedir. Bu durum Muratpaşa Belediyesi'nin sosyal devlet niteliğini daha güçlü kılmakta; harcama kalemleri açısından da her iki belediye arasında önemli farklılıkları göstermektedir.

Kepez Belediyesi'nde 2018-2022 döneminde gerçekleştirilen sağlık harcamaları, sosyal harcamaların önemli bir kısmını oluşturmakta; bu harcamaları hane halkına yapılan transfer harcamaları izlemektedir. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamalarına yalnızca 2021 yılında %1,54 oranında yer verilmiş olup; eğitim hizmetleri alanında herhangi bir ödeneğe rastlanmamış olunması, Türkiye genelinde ilçe belediyelerinden farklı bir sonucu ortaya koymaktadır. Muratpaşa Belediyesi'nde ise sosyal harcamaların önemli bir bölümünün sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik yapılan harcamalardan oluştuğu; eğitim ve sağlık hizmetleri alanlarındaki harcama paylarının ise düşük seviyede gerçekleştiği görülmüştür.

Kepez ve Muratpaşa ilçe belediyelerinin gerçekleştirdiği sosyal harcamalar, bütçeden ayrılan pay ve kişi başına düşen sosyal harcama tutarı açısından değerlendirildiğinde;

Muratpaşa Belediyesi'nin Kepez Belediyesi'ne kıyasla sosyal harcamalara daha çok önem verdiğini ortaya koymuştur.

Sonuç olarak Kepez Belediyesi bütçesinde eğitim hizmetleri kalemine hiç yer verilmemiş olduğu, Muratpaşa Belediyesi bütçesinde sosyal harcama kalemlerinin tamamına yer verildiği gözlemlenmiştir. Bu anlamda Kepez Belediyesi'nin fırsat eşitliği başta olmak üzere sosyal devletin ulaşmayı hedeflediği başlıca amaçların (adil gelir dağılımı ve yoksulluk ile mücadele, ekonomik büyüme ve kalkınma, sosyal denge, tam istihdam ve işsizlik ile mücadele) gerçekleştirilmesinde Muratpaşa Belediyesi'ne kıyasla daha az etkin olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Adema, W., Ladaque M. (2009). “How Expensive is the Welfare State?”. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, (92).
- Akbaş Akdoğan, D. (2021). “Yaşlılara Yönelik Sosyal Harcamalar: Türkiye ve AB Karşılaştırması”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 335-361.
- Akgül, O. (2013). “Sosyal Devletin Evrimi, Türkiye’de Sosyal Devlet Teoride mi, Pratikte mi?”. Ü. Güneş. (Ed.), *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı – I*, Star Ajans Matbaacılık, Bursa, 277-288.
- Akın, R. (2000). “Anayasa Mahkemesi'nin En Az Koruduğu Cumhuriyet İlkesi: Sosyal Devlet”. *İdare Hukuku ve İlimler Dergisi*, 14(1), 20-40.
- Aktan, C. C. (1993). *Kamu Ekonomisinden Piyasa Ekonomisine: Özelleştirme*. Takav Matbaası, Ankara.
- Aktan, C. C., Özkıvrak, Ö. (2008). *Sosyal Refah Devleti*. Okutan Yayınları, Ankara.
- Alp, S. (2009). “Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör”. *Maliye Dergisi*, (156), 265-279.
- Altay, A. (2007). “Sağlık Hizmetlerinin Sunumunda Yeni Açılımlar ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”. *Sayıştay Dergisi*, (64), 33-138.
- Alu, A. (2017). “Sağlığın Temel Kavramları”. *Sağlık Yönetimi Dergisi*, 1(2), 32-41.
- Apaydın, F. (2018). “Türkiye’de İşsizliğin Karakteristiklerinin Karşılaştırmalı Analizi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 159-200.
- Arslan, A. (2002). “Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim”. *Maliye Dergisi*, (140), 76-89.
- Ataman, B. C. (1998). “İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar”. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 53(1), 59–72.
- Ay, H., Akan, R. (2017). “Tarihsel Süreçte Sosyal Yardımların Gelişimi”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(18), 787-798.
- Ay, S. (2012). “Türkiye’de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2), 321-341.
- Aydın, M.K., Çakmak, E.E. (2017). “Sosyal Devletin Temelleri”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 1-19.
- Balseven, H. (2017): “Refah Devleti ve Gelir Dağılımı: Karşılaştırmalı Bir Analiz”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18 (1), 87-107.

- Bayraklı, H.H., Odabaş, H. (2000). “Vergilendirme Yetkisi ve 1982 Anayasası”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 141-156.
- Bayraktar, T. (2016). “Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”. H. M. Doğu (Ed.), *KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 97-120.
- Buğra, A., Adar, S. (2007). “Türkiye’nin Sosyal Koruma Harcamalarının Karşılaştırmalı Analizi”. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*, İstanbul, 1-57.
- Buğra, A., Keyder, Ç. (2006). *Sosyal Politika Yazıları*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Buğra, A., Keyder, Ç. (2007). *Bir Temel Hak Olarak Vatandaşlık Gelirine Doğru*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bulut, N. (2001). “Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı”. *Prof. Dr. Tufan Yüce’ye Armağan*. Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 321-335.
- Bulut, N. (2003). “Küreselleşme Devletin Sonu mu?”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(2), 173-197.
- Çalışkan, Ş. (2010). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (59), 89-132.
- Çelik, A. (2014). “Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1-20.
- Demir, M. (2021). *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamalarına Halkın Bakışı: Trabzon Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
- Duman, İ. H. (1997). *Sosyal Devlet*. İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Dumanoglu, S. (2011). “Belediyelerde Performans Programı-Bütçe İlişkisi Sorunu ve Bir Çözüm Önerisi”. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, (33), 45-64.
- Erdal, S. (2012). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erdoğdu, M, M. (2004). “Eğitimin Yol Açtığı Pozitif Dışsallıklar ve İktisadi Kalkınma Üzerindeki Etkileri”. *Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 27-57.
- Erdoğdu, M, M., Yenigün, E. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bütçe: Nasıl Yapılıyor? Nasıl İzlenir?*. Tesev Yayınları, İstanbul.
- Ersöz, F. (2008). “Türkiye ile OECD Ülkelerinin Sağlık Düzeyleri ve Sağlık Harcamalarının Analizi”. *İstatistikçiler Dergisi*, 1(2), 95-104.
- Ersöz, H. Y. (2005). “Sosyal Politika- Refah Devleti- Yerel Yönetimler İlişkisi”. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 759-775.

- Ferhatoglu, E. (2005). "Bir Kamu Harcaması Türü Olarak Vergi Harcaması ve Türk Kurumlar Vergisi Açısından Değerlendirilmesi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 77-93.
- Giritli, İ. (1962). "1961 Anayasamız ve Getirdiği Bazı Yenilikler". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 28(1), 3-19.
- Göçmen, M. (2018). *Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminde Hizmet Tespiti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Göktürk, İ., Yılmaz, M. (2020). "Sosyal Problemlerin Yerel Ölçekte Çözümünde Sosyal Belediyecilik". H. K. Derin (Ed.), *Eğitim, Enerji ve Emek Piyasası*. İksad Yayınevi, Ankara, 29-78.
- Göven, Y. (1999). "Kamulaştırma İşlemlerinde Kamu Yararı". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 247-262.
- Göze, A. (1995). *Liberal Marxiste Faşist ve Sosyal Devlet*. Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Gümüş, A.T. (2010). "Sosyal Devlet Anlayışının Değişimi ve Dönüşümü". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(2), 117-158.
- Gümüş, İ. (2018). "Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci". *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 1(1), 36-37.
- Günaydın, İ., Yıldız, B. (2015). "Dünyada ve Türkiye'de Uygulanan Kamusal Sosyal İçerikli Harcamalar ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6(13), 81-116.
- Güngör, M. (2009). "Eğitim Hakkı ve Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar: Mersin İli Örneği". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 28-42.
- Hill, D. (2004). *Guidance for Applicants: Addressing Sustainable Development within Objective. Projects Realising Sustainability in the European Social Fund*.
- İşgör, K. (2020). *Sosyal Belediyecilik: Zonguldak Belediyesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Kalkışım, H. M. (2015). *Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Algısı: İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır Büyükşehir Belediyeleri Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kantarci, H. B. (2003) "Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye'de Zorunlu Askerlik Hizmeti". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 75-85.

- Karaca, Ç., Çam, Y. (2019). “Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışının Değerlendirilmesi”. *Maliye Dergisi*, (176), 72-97.
- Karaca, G. N., Kocabaş, F. (2003). “Fransa’da Aile Yardımları”. *Çimento İşveren Dergisi*, 6(17), 3-15.
- Karaca, M. (2012). “Farklılaşma, Bütünleşme ve Birlikte Yaşama Üzerine”. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 227-229.
- Karaçoban, A., Tüzün Rad, S. (2023). “Türkiye’de Sosyal Transfer Harcamaları ve Yoksulluk”. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (39), 14-29.
- Karadağ, Y. (2018). *Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Sosyal Harcamalar Seçilmiş Büyükşehir Belediyeleri Kapsamında Bir Değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- Karakaş, B. (2015). “Seçilmiş Avrupa Ülkelerinde Sosyal Konut Uygulamaları”. *İş ve Hayat Dergisi*, 1(2), 47-68.
- Kayalidere, G., Şahin, H. (2014). “Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 57-75.
- Keleş, S. (2008). *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kırmızı, E., Hüseyinli, N. (2019). “Sosyal Güvenlik Hakkının Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme”. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2(61), 1203-1236.
- Kitapçı, İ. (2007). *Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Reform Arayışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Koç, Ö. E. (2019). “Sosyal Devlet ve Sosyal Bütçe Perspektifinden Türkiye’de Sosyal Harcamalar”. N. Koç (Ed.), *Güncel Sosyal ve Mali Sorunlara Yönelik Seçme Yazılar*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 53-76.
- Koçak, O. (2011). “Refah Devleti Işığında Sağlık Hizmetleri ve Türkiye’de Sağlık Sektöründe Gelişmeler”. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 13(4), 61-82.
- Koçak, O., Tiryaki, D. (2011). “Sosyal Devlet Anlayışında Sağlık Politikalarının Önemi ve Sağlıkta Dönüşüm Programının Değerlendirilmesi: Yalova Örneği”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (19), 55-88.

- Koning, J., Mosley, H., Schmid, G. (2001). "Introduction: Active Labour Market Policies, Social Exclusion and Transitional Labour Markets". J. Koning, H. Mosley (Ed.), *Labour Market Policy and Unemployment*. Edward Elgar Publishing.
- Korkusuz, R., Uğur, S. (2010). *Sosyal Güvenlik Hukukuna Giriş*. Ekin Yayınevi, Bursa.
- Kurşun, A., Rakıcı, C. (2016). "Sosyal Refah Devletin Tarihi Süreci ve Günümüz Bazı Refah Devletlerinin Değerlendirilmesi". *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 2 (2), 135-156.
- Kuştepel, Y., Halaç, U. (2004). "Türkiye'de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (4), 143-160.
- Küçükcalay, M. (1997). "Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Fakültesi Dergisi*, 2, 51-68.
- Küçükoba, E. (2022). "Refah Devleti Bağlamında Sosyal Politika, Sosyal Hizmetin Tarihi Gelişimi ve Türkiye". *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(2), 164-176.
- Malkoç, M. (2022). "Belediyelerde Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi İncelendiğinde Bütçe ve Performans Programı Arasındaki İlişki Uygun ve Uyumlu mu?". *Premium E-Journal of Social Sciences*, 6(25), 593-603.
- Metin, B. (2012). "Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Güvencesi: Türkiye'de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum Asgari Gelir Güvencesi İhtiyacı". *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(1), 117-151.
- Mutluer, M. K., Öner, E., Kesik, A. (2013). *Teoride ve Uygulamada Kamu Maliyesi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Nie, J., Struby, E. (2011). "Would Active Labor Market Policies Help Combat High U.S. Unwmployment". *Economic Review*, 96(3), 35-69.
- OECD. (2007). "The Social Expenditure Database: An Interpretive Guide, SOCX 1980-2003".
- Ören, K. (2011). *Sosyal Politika*. Pelikan Yayıncılık, Ankara.
- Ören, K. (2014). "Türkiye'nin Kümülatif Olarak Artan Sosyal Devlet Niteliği". *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5), 48-69.
- Özcan, G. (2009). *Türkiye'de Kamu Harcamalarını Sosyal Refah Devleti Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özcan, H. (2019). *Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Harcamaları: Avcılar Belediyesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Özdemir, S. (2005). “Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 153-204.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İTO Yayınları, İstanbul.
- Özel, H. A. (2012). “Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 63-72.
- Özen, A. (2003). “Türkiye’de Transfer Harcamalarının Gelişimi ve Ekonomik Etkilerinin İncelenmesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 205-228.
- Öztek, Z. (2001). “Türkiye’de Sağlık Hizmetleri”. *Yeni Türkiye Dergisi*, 1(39), 60-65.
- Pehlivan, O. (2002). *Kamu Maliyesi*. Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Pehlivan, O. (2014). *Kamu Maliyesi*. Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Pektaş, E. K. (2010). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), 4-22.
- Pektaş, Z., Derdiman, R.C. (2016). “Kamu Hizmetlerinin Özel Teşebbüslere Gördürülmesi Açısından Sosyal Devlet Anlayışının İçeriği ve Değeri”. *Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2, 15-74.
- Robinson, P. (2000). “Active Labour Market Policies: A case of Evidence Based Policy-Making?”. *Oxford Review of Economic Policy*, 16(1), 13-26.
- Sallan Gül, S. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa!* Etik Yayınları, İstanbul.
- Sarısoy, S. (2010). “Düzenleyici Devlet ve Regülasyon Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Tartışmalar”. *Maliye Dergisi*, (159), 278-298.
- Savaş, V. (1986), *Politik İktisat*. Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Serim, B. (1994). “Yasa Önünde Eşitlik İlkesi”. *Amme İdaresi Dergisi*, 27(3), 13-25.
- Sözer, N. A. (1994). *Türkiye’de Sosyal Hukuk*. Kamu-İş Yayınları, Ankara.
- Şeker, M. (2011). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçeyi İzleme Raporu*. Tesev Yayınları, İstanbul.
- Şenkal, A. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Şenocak, H. (2009). “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 56(1), 408-468.
- Tepe, B., Ardıyok, Ş. (2004). “Devlete Yeni Yol: Regülasyon”. *Amme İdaresi Dergisi*, 37(1), 105-130.
- Teyyare, E., Sayaner, K. (2018). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliğinin Maliye Politikası Araçları ve Kurumsal Faktörler Açısından Analizi ve Çözüm Önerileri”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 309-334.
- Tokol, A. (2000). *Sosyal Politika*. Rota Ofset Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş., Bursa.

- Toprak, D. (2014). *1980 Sonrası Dönemde Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Dönüşümü ve Yansımaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Toprak, D., Ağcakaya, S., Gül, K. (2016). “Sosyal Devlet Yaklaşımı Açısından Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Harcamalarının Analizi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(1), 123-166.
- Tüğen, K., Egeli, H., Özen, A. (2007). “Gelişmiş Ülkelerde Performans Esaslı Bütçeleme Sistemine Yönelik Reform Arayışları ve Bütçe Uygulamaları”. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(509), 35-46.
- Tüyen, Z. (2014). “Türkiye’de Para Politikalarının Geleceği”. *Gümrük & Ticaret Dergisi*, (4), 19-31.
- Ulusoy, A. (2007). *Maliye Politikası*. Üçyol Kitabevi, Trabzon.
- Ünsal, E. (2000). *Makro İktisat*. İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Yay, S. (2014). *Sosyal Refah Devletinde Sosyal Yardımlar: Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yay, S. (2014). “Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 147-162.
- Yay, S. (2020). *Çağdaş İktisadi Düşünceler Perspektifinden Sosyal Refah Devleti*. Astana Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, U., Göktürk, İ. (2008). “Toplumsal Sorunların Çözümünde Yeni Belediyecilik Anlayışı: Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”. *Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F. 1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Erkam Matbaası, İstanbul.
- Yılmaz, F. (2013). *OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Refah Devleti Bağlamında Kamu Sosyal Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yılmaz, S., Paçacı, İ. (2019). “Türkiye’de Sosyal Devlet İlkesi ve Engellilere Yönelik Yayıncılık”. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Dergisi*, (3), 43-68.

İnternet Kaynakları

- Antalya Büyükşehir Belediyesi, (<https://www.antalya.bel.tr/Kurumsal/Belediye-Tarihi>), (erişim tarihi: 11.10.2023).
- EUROSTAT, (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Social_protection_statistics_-_main_indicators), (erişim tarihi: 07.03.2023).

- Gören, Z., (<https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Z.Goren1.pdf>), (erişim tarihi: 18.02.2023).
- ILO SECSOC, (www.ilo.org/secsoc/lang--en/index.htm), (erişim tarihi: 07.03.2023).
- İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, (http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/iktisat_ue/iktisadiplantek.pdf), (erişim tarihi: 02.01.2022).
- Kepez Belediyesi, (https://www.kepez-bld.gov.tr/file_page_24_2020-2024-yili-stratejik-plani.pdf), (erişim tarihi: 11.10.2023).
- Muratpaşa Belediyesi, (<https://muratpasa-bld.gov.tr/Uploads/8102019161344119649-sikistirildi.pdf>), (erişim tarihi: 11.10.2023).
- OECD, (<https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm>), (erişim tarihi: 12.04.2022).
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, (<https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>), (erişim tarihi: 11.03.2023).
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, (<https://ekutuphane.aile.gov.tr/media/ikbfwtc3/d%C3%BCnyada-sosyal-politika-ve-sosyal-konut-uygulamalar%C4%B1.pdf>), (erişim tarihi: 11.03.2023).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (<https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Kamu-Kesimi-Sosyal-Harcama-%C4%B0statistikleri-1.pdf>), (erişim tarihi: 14.04.2022).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/04/AnalitikEkorehber_2019-2021.pdf), (erişim tarihi: 18.04.2022).
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, (<https://www.csgeb.gov.tr/digm/contents/sosyalguvenlikulkekunyeleri/kanada/>), (erişim tarihi: 11.03.2023).
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, (<https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri>), (erişim tarihi: 10.05.2022).
- T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, (<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Performans-Program%C4%B1-Haz%C4%B1rlama-Rehberi.pdf>), (erişim tarihi: 15.05.2022).

Yargı Kararları

AYM, T. 18.02.1985, E. 1984/9, K. 1985/4.

Yasal Mevzuatlar

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği

504 sayılı Kanun Hükmünde Kararname

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu

5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

5393 sayılı Belediye Kanunu

5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

26927 sayılı Kamu İdarelerince Hazırlanacak Performans Programları Hakkında Yönetmelik

EKLER**Ek 1- Belediyelerin Bütçe Giderleri (Fonksiyonel Sınıflandırma Düzeyinde, Bin TL, 2018-2022)**

	2018	2019	2020	2021	2022
Genel Kamu Hizmetleri	39.726.275	46.536.568	52.066.887	68.895.927	137.435.870
Savunma Hizmetleri	27.614	26.849	9.515	15.808	24.876
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	4.649.977	5.150.030	5.927.660	7.236.405	12.923.566
Ekonomik İşler ve Hizmetler	31.249.323	24.193.793	27.060.135	38.261.207	96.435.591
Çevre Koruma Hizmetleri	13.436.333	12.464.922	13.152.702	16.117.477	31.608.995
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	29.543.194	22.541.927	23.062.131	34.700.352	78.673.441
Sağlık Hizmetleri	1.284.464	1.328.285	1.571.275	1.900.723	3.440.207
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	9.413.698	8.217.325	8.097.001	11.242.769	25.779.362
Eğitim Hizmetleri	417.706	332.373	358.099	576.946	1.051.807
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	2.256.088	2.557.856	3.253.939	5.014.872	10.115.539
TOPLAM	132.004.672	123.349.928	134.559.344	183.962.486	397.489.254

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri

Ek 2- Büyükşehir Belediyelerinin Bütçe Giderleri (Fonksiyonel Sınıflandırma Düzeyinde, Bin TL, 2018-2022)

	2018	2019	2020	2021	2022
Genel Kamu Hizmetleri	16.532.132	20.343.086	22.404.458	30.073.767	61.201.869
Savunma Hizmetleri	2.297	5.408	5.426	6.150	10.306
Kamu Düzeni ve	2.656.504	2.909.114	3.452.532	4.265.319	7.800.562

Güvenlik Hizmetleri					
Ekonomik İşler ve Hizmetler	19.720.149	15.243.748	17.121.120	23.485.264	62.313.963
Çevre Koruma Hizmetleri	5.006.737	3.806.500	3.965.290	5.217.400	10.869.695
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	14.084.054	10.386.766	9.942.794	14.486.792	34.063.691
Sağlık Hizmetleri	805.673	797.304	957.696	1.124.307	2.101.478
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	4.510.038	3.943.496	3.803.591	5.325.896	12.190.240
Eğitim Hizmetleri	339.209	283.767	232.509	313.856	582.392
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	1.482.780	1.771.600	2.322.668	3.732.202	7.143.667
TOPLAM	65.139.573	59.490.789	64.208.084	88.030.953	198.277.862

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri

Ek 3- Büyükşehir Dışındaki İl Belediyelerinin Bütçe Giderleri (Fonksiyonel Sınıflandırma Düzeyinde, Bin TL, 2018-2022)

	2018	2019	2020	2021	2022
Genel Kamu Hizmetleri	3.375.266	3.704.325	4.194.927	5.516.583	11.300.998
Savunma Hizmetleri	290	388	314	481	825
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	309.919	376.107	450.733	576.777	1.004.981
Ekonomik İşler ve Hizmetler	2.336.814	1.430.306	1.614.054	2.353.728	5.619.269
Çevre Koruma Hizmetleri	851.139	838.799	978.688	1.186.555	2.365.609
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	2.206.481	1.761.085	2.208.247	3.690.871	7.998.066

Sağlık Hizmetleri	31.344	34.418	47.163	59.446	114.745
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	657.975	481.231	475.495	786.190	1.721.100
Eğitim Hizmetleri	49	125	85	179	244
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	98.262	86.332	95.893	142.638	316.607
TOPLAM	9.867.539	8.713.116	10.065.599	14.313.448	30.442.444

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri

Ek 4- İlçe ve Belde Belediyelerinin Bütçe Giderleri (Fonksiyonel Sınıflandırma Düzeyinde, Bin TL, 2018-2022)

	2018	2019	2020	2021	2022
Genel Kamu Hizmetleri	19.860.936	22.532.169	25.530.249	33.372.422	65.022.080
Savunma Hizmetleri	25.027	21.053	3.775	9.177	13.745
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	1.683.554	1.864.809	2.024.395	2.394.309	4.118.024
Ekonomik İşler ve Hizmetler	9.268.968	7.529.102	8.328.962	12.451.887	28.617.794
Çevre Koruma Hizmetleri	7.580.839	7.819.623	8.208.974	9.713.781	18.378.510
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	13.281.152	10.471.962	10.986.567	16.643.134	36.674.719
Sağlık Hizmetleri	447.447	496.563	570.655	719.994	1.228.343
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	4.245.685	3.792.598	3.818.265	5.130.683	11.870.040
Eğitim Hizmetleri	78.448	48.481	125.505	262.911	469.171
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	675.046	699.924	835.378	1.140.032	2.655.265

TOPLAM	57.147.102	55.276.284	60.432.725	81.843.330	169.047.691
--------	------------	------------	------------	------------	-------------

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri

Ö Z G E Ç M İ Ő

Adı ve SOYADI	Melek Öznur KÜÇÇÜK
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	75. Yıl Cumhuriyet Lisesi, 2011
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi, 2016
Yabancı Dil / Diller	Almanca, İngilizce

